

TUTKIMUSYKSIKÖN JULKAISUJA 1/2019

Suhdannekatsaus

Kevät 2019

1. Ulkomainen työvoima täydentää kysyntää
2. Teollisuuden kansainväliset ja kotimaiset suhdannenäkymät
3. Teknologiasektorin yritykset menestyjiä ja pudokkaita
4. Kemian sektorilla kemiat kohtaavat
5. Puutuotesektorin vuosikasvu ohenee
6. Erityisaloilla epätyypillinen on tyypillistä
7. Yhdessä sopimisen käytännöt työpaikoilla

Sisältö

1. Ulkomainen työvoima täydentää kysyntää.....	5
1.1. Lisäkäsiä kaivataan	6
1.2. Teollisuusliiton yritys- ja toimialaseuranta	7
2. Teollisuuden kansainväliset ja kotimaiset suhdannenäkymät.....	9
2.1. Suomen ja maailman talous	9
2.2. Teollisuuden näkymät Suomessa	10
3. Teknologiasektorin yritykset menestyjiä ja pudokkaita	13
3.1. Tuotannon ja työllisyyden kehitys metallialoilla	13
3.2. Metallien jalostus	15
3.3. Metallituotteiden valmistus	16
3.4. Koneiden ja laitteiden valmistus.....	18
3.5. Elektroniikkateollisuus.....	20
3.6. Sähkölaitteiden valmistus.....	21
3.7. Moottoriajoneuvojen ja perävaunujen valmistus	22
3.8. Muiden kulkuneuvojen valmistus.....	23
3.9. Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus.....	24
3.10. Metallimalmien louhinta	25
4. Kemian sektorilla kemiat kohtaavat	27
4.1. Tuotannon ja työllisyyden kehitys kemian aloilla.....	27
4.2. Kenkien ja nahkatuotteiden valmistus	29
4.3. Jalostettujen öljytuotteiden valmistus	30
4.4. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus	31
4.5. Lääkeaineiden ja lääkkeiden valmistus.....	32
4.6. Kumi- ja muovituotteiden valmistus	33
4.7. Lasin ja lasituotteiden valmistus.....	34
4.8. Moottoriajoneuvojen kauppa, huolto ja korjaus.....	35
5. Puutuotesektorin vuosikasvu ohenee	37
5.1. Tuotannon ja työllisyyden kehitys puutuotealoilla	37
5.2. Puutuotteiden valmistus.....	39
5.3. Huonekalujen valmistus	40
6. Erityisaloilla epätyypillinen on tyypillistä.....	41
6.1. Tuotannon ja työllisyyden kehitys erityisaloilla.....	41
6.2. Metsätalous ja puunkorjuu	43
6.3. Tekstiilien valmistus	44
6.4. Vaatteiden valmistus.....	45
6.5. Painaminen.....	46
6.6. Jakelu.....	47
6.7. Pesulapalvelut.....	48
7. Yhdessä sopimisen käytännöt työpaikoilla.....	49

1. Ulkomainen työvoima täydentää kysyntää

Tilaukanta on kasvanut suuremmaksi kuin vuosiin. Tilauksia tulee enemmän kuin voidaan toimittaa. Ammattitaitoisille ja osaaville työntekijöille on kysyntää. Jatkuva rekrytointi päällä. Työtahti on kiristynyt. Näin kuvaavat Teollisuusliiton pääluottamusmiehet työpaikkansa tilanteita tuoreessa Suhdannekyselyssä. Useimmilla työpaikoilla on täysteho päällä, ja työntekijöitä etsitään niin kotimaasta kuin ulkomailta.

Kyselyyn vastanneista pääluottamusmiehistä enemmistö kertoo myönteisistä uutisista. Heidän työpaikalleen on palkattu uusia työntekijöitä joko jonkin verran (68 %) tai paljon (6 %). Vuokratyö on selvästi yleistynyt (41 %) ja osa-aikaisia on palkattu lisää joka neljännellä työpaikalla (25 %). Kolmasosa (31 %) työpaikoista on siirtänyt töitä kotimaisille alihankkijoille.

Huhtikuussa Teollisuusliiton tutkimusyksikön toteuttamaan Suhdannekyselyyn vastasi 1 005 pääluottamusmiestä. Vastausprosentti on hyvä (46 %). Erytisen aktiivisesti kyselyyn ovat vastanneet metalliteollisuuden ja suurimpien työpaikkojen pääluottamusmiehet. Kyselyn arviot eivät kerro tuotannon tai työllisten tarkasta määrästä, kuten tilastotiedot, vaan viimeisen puolen vuoden kehityksen suunnasta ja lähitulevaisuuden ilmassa olevista odotuksista.

Teollisuusliiton piiriin kuuluvista aloista metalliteollisuudella menee edelleen hyvin. Liiton tutkimusyksikössä ennakoimme alan tuotannon jatkavan maltillista kasvuaan. Ennustamme kasvua olevan tänä vuonna 3 prosenttia ja ensi vuonna vielä 2 prosenttia. Alan työllisyyden arvioimme niin ikään nousevan: työllisyys paranee tänä vuonna 2 prosenttia ja ensi vuonna vielä 1 prosentin.

Kemianteollisuuden tuotannon ja työllisyyden näkymät ovat tasaiset. Tänä vuonna tuotannon

määrä kasvaa 1 prosentilla ja ensi vuonna vähenee 1 prosentilla. Tähän vaikuttaa etenkin alan suurimman tuotantolaitoksen huoltotauko. Työllisyys paranee tänä vuonna 1 prosentin kemian aloilla mutta pysyttelee seuraavana vuonna samalla tasolla.

Puutuoteteollisuudessa työllisyys on laskussa: sen odotetaan heikkenevän 1 prosentin vuosivauhtia. Tuotannon määrä pysyttelee vuoden 2018 tasolla seuraavat pari vuotta.

Metalliteollisuuden keskeiset ennusteet

	2018e	2019e	2020e
Tuotannon määrän muutos, %	4	3	2
Työllisyyden muutos, %	2	2	1
Työtuntien muutos, %	2	2	0
Tuottavuuden muutos, %*	2	1	2

* Tuotanto työtuntia kohden

Kemianteollisuuden keskeiset ennusteet

	2018e	2019e	2020e
Tuotannon määrän muutos, %	1	1	-1
Työllisyyden muutos, %	1	1	0
Työtuntien muutos, %	1	0	-1
Tuottavuuden muutos, %*	0	1	0

* Tuotanto työtuntia kohden

Puutuoteteollisuuden keskeiset ennusteet

	2018e	2019e	2020e
Tuotannon määrän muutos, %	2	0	0
Työllisyyden muutos, %	1	-1	-1
Työtuntien muutos, %	1	-1	-2
Tuottavuuden muutos, %*	1	1	2

* Tuotanto työtuntia kohden

1.1. LISÄKÄSIÄ KAIVATAAN

Ulkomainen työvoima täydentää työvoimatarvetta ja vastaa tekijäpulaan. Yleisintä ulkomaisten toimijoiden käyttö on monilla metalliteollisuuden suurimilla työpaikoilla ja maatalous- ja puutarha-alojen työpaikoilla. Etenkin maatalous- ja puutarha-alojen työpaikat ovat hyvin pieniä. Niissä ei ole luottamusmiestä, joten tietoa ei niistä saada Suhdannekyselyllä.

Suhdannekyselyyn vastanneista pääluottamusmiehistä selvä enemmistö (92 %) kertoi, ettei heidän työpaikalleen ole palkattu väkeä ulkomailta. Ja jos on, niin vain jonkin verran (6 %). Hieman yleisempää on ollut vuokrata ulkomaista työvoimaa (9 %) ja siirtää töitä muualta tuleville alihankkijoille (9 %).

Euroopan Unioni on yhteismarkkina-alue. Suomen EU-jäsenyys on antanut pontta työvoiman vapaalle liikkuvuudelle Euroopan talousalueella. Työntekijöiden vapaa liikkuvuus koskee EU:n jäsenmaiden kansalaisia, ei niin kutsuttujen EU:n ulkopuolisten eli kolmansien maiden. Niin suomalaiset kuin muutkin EU-kansalaiset voivat työskennellä toisessa unionin maassa enintään kolmen kuukauden ajan ilman työlupaa.

Ulkomailta voidaan lähettää työntekijöitä Suomeen alihankintana, vuokratyönä tai yritysyhmän sisäisenä siirtotona (TEM 2019). EU-maista ja unionin ulkopuolelta lähetetyt työntekijät ovat nykyajan siirtotyöntekijöitä. He työskentelevät Suomessa ulkomaisen yrityksen kirjoilla vain tilapäisesti, enintään kolmen kuukauden ajan. Tällöin suomalainen työn tilaaja solmii vuokratyö- tai alihankintasopimuksen työntekijöitä lähettävän yrityksen kanssa.

TILAPÄINEN JA PYSYVÄMPI TYÖSKENTELY

Muiden maiden kansalaisille myönnetään kausityöhön lupia enintään kolmen kuukauden sesonkityöhön Suomessa. Maahanmuuttoviraston kuukausitilastot kertovat, että kausityölupia myönnettiin 6 780 viimeisen vuoden aikana (3/2018–2/2019). Kun ulkomaalainen työskentelee Suomessa pysyvämmän tai kausityö kestää 3–9 kuukautta, hänen tulee hakea työntekijän oleskelulupaa.

Erityisalojen sektorin aloilla työskentelee runsaasti kausi- ja vuokratyöntekijöitä tai yrittäjätöitä tekeviä. Etenkin maatalous ja metsän- ja puutarhanhoitoalat työllistävät kausiluonteisesti ulkomaista työvoimaa. Lisäksi metalliteollisuuden työpaikoilla

vuokratyö ja ulkomaisen työvoiman pysyvämpi käyttö on yleistynyt.

Pidempi oleskelu Suomessa edellyttää sitä, että toisen EU-maan kansalaisen tulee rekisteröidä oleskeluoikeus voidakseen saada henkilötunnuksen ja laillisen oleskeluluvan. Pysyvään oleskeluun EU-kansalaisella on oikeus, mikäli hän on oleskellut Suomessa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta.

Suomessa tarvitaan ulkomaista työvoimaa, kun kysyntään ei pystytä muuten vastaamaan. EU-jäsenyys myös joustavoittaa täydentävän työvoiman liikkuvuutta. Maahanmuuttoviraston kuukausitilaston mukaan viimeisen vuoden aikana myönnettiin reilut 58 500 oleskelulupaa työn tai opiskelun perusteella. Tosin sama ihminen voi saada useamman luvan vuodessa. Ensimmäistä kertaa oleskelulupaa työn perusteella hakevia oli yli 10 800. Määrä on kasvanut vuodessa noin viidenneksellä.

SUURET IKÄLUOKAT LIIKKEELLÄ

Maahanmuuttoviraston kuukausitilastot osoittivat, että viimeisen vuoden aikana oleskeluluvalla Suomeen saapui hieman vähemmän naisia (47,7%) kuin miehiä (53,3 %). Eniten myönteisiä lupapäätöksiä ovat saaneet Venäjältä, Intiasta, Kiinasta, Ukrainasta ja Vietnamista kotoisin olevat. Tyypillinen Suomeen tulija on 18–34-vuotias. Kansainväliset väestötalastot osoittavat, että Suomeen tulleiden lähtömaissa 20–35-vuotiaiden ikäluokat ovat huomattavan suuria. Suomessa suurimmat ovat 50–69-vuotiaiden ikäluokat.

Suomessakin kaupungistuminen etenee vauhdilla. Maan sisäinen muuttoliike on ollut vilkasta. Tämä tuottaa hankaluuksia, sillä työvoiman kysyntä ja saatavuus eivät alueellisesti kohtaa. Etenkin nuoremmat ikäluokat ovat muuttaneet etelän ja lännen kasvukeskuksiin työn ja koulutuksen perässä. Kuitenkin monet teollisuuden, palvelujen ja maatalouden työpaikoista sijaitsevat muualla kuin kasvukeskuksissa.

Kaikille Suomessa työskenteleville on oltava samat työn tekemisen ehdot, työehtosopimuksen mukainen palkkaus ja muutenkin yhdenvertainen kohtelu. Aluevalvontaviranomaiset ovat kohdanneet runsaasti ongelmia ja laittomuuksia, joihin on puututtu. Valvontaa tehostaisi tulorekisteri ja henkilökohtainen veronumero, joka tulisi saada myös Teollisuusliiton aloilla työskenteleville ulkomaisille työntekijöille.

1.2. TEOLLISUUSLIITON YRITYS- JA TOIMIALASEURANTA

Tämä Teollisuusliiton kevään 2019 Suhdannekatseaus on osa liiton tutkimusyksikön tekemää yritys- ja toimialaseurantaa. Lisäksi loppuvuonna julkistetaan Toimialakatsaus. Nämä katsaukset on suunnattu ennen muuta luottamushenkilöille ja liittovaltuustolle, siis jäsenten ja heidän paikallistason edustajiensa avuksi työssään. Lisäksi tietoja käytetään laajemminkin edunvalvonnassa sekä osana taloutta koskevaa opetusta Murikan kursseilla.

Annamme katsauksissa kuvan metalli-, kemian-, puutuote- ja erityisalojen Teollisuusliiton piiriin kuuluvien toimialojen kehityksestä viime vuosina. Katsaukset toimivat myös apuna, kun vertaillaan yksittäisten yritysten kehitystä koko toimialan kehitykseen. Lisäksi alkusyksystä julkaistaan Palkkakatsaus, jossa kerrotaan palkankehityksestä Teollisuusliiton eri aloilla ja julkaistaan alakohtaisia palkkatilastoja.

Tämän Suhdannekatseaus taulukoissa esitellään Teollisuusliiton tutkimusyksikön tekemät taloutta, työllisyyttä ja tuotantoa koskevat ennusteet teknologia- kemian- ja puutuotesektorilta. Erityisalojen sektori on sen verran moninainen, ettei kokonaiskuvaa ole mahdollista laatia numeroista yhdeksi taulukoksi, sillä keskenään vertailukelpoista tilastoaineistoa ei ole. Ennusteiden lisäksi esitämme myös sanallisen yleisarvion tilanteesta sektorien yhteenvetosivuilla.

Suomen valtiota ja väestöä koskevan tiedon virallinen tilastoviranomainen on Tilastokeskus. Katsauksessa käytetään toimialoja koskevassa jaottelussa Tilastokeskuksen toimialaluokituksen (TOL2008) mukaista aineistoa. Tätä toimialaluokitusta käytetään niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Teollisuusliiton neljälle sektorille sijoittuvia toimialoja on yli 30, eivätkä ne kaikilta osin ole yksi yhteen liiton sopimusalojen kanssa. Siksi kunkin toimialan kohdalla mainitaan tietolaatikossa erikseen sopimusalat.

Katsauksen teknologiasektorin alalukuja 3.5. Elektroniikkateollisuus ja 3.6. Sähkölaitteiden valmistus koskien pieni tarkennus: Tilastokeskus on yhdistänyt sähkölaitteiden sekä tietokoneiden, elektronisten ja optisten tuotteiden valmistusta koskevat tilastot liikevaihdon ja tuotannon volyymin osalta. Tälle on perustelunsa. Nimittäin kummallakin toimialalla on vain yksi suuri, alaa hallitseva yritys, joten yritystietojen suojaus olisi muuten lähes mahdotonta.

Katsauksissa hyödynnetyt tiedot perustuvat useaan lähteeseen. Päälähteinä olemme käyttäneet Tilastokeskuksen Kansantalouden tilinpidon ja Teollisuusliiton uusimpia saatavilla olevia tietoja sekä Tullin ulkomaankauppatilastoja ja Alma Talentin Analyysaattorin tuoreimpia yritystietoaineistoja. Kansainvälisissä vertailuissa on hyödynnetty lisäksi Euroopan komission alaisen tilastoyksikön Eurostatin ja Maailman teräsjärjestön eli World Steel Associationin (AISBL) tilastoja.

Sektori- ja toimialakohtaisesti olemme hyödyntäneet tilasto- ja tutkimustietoa myös muiden tiedontuottajien tietotuotteista. Esimerkiksi Kansallisen Mediatutkimuksen ja Kantar TNS:n tuottamia tilastotietoja on käytetty erityisalojen sektorille luetun painoalan kohdalla. Moottoriajoneuvojen kaupan osalta taas on hyödynnetty Autoalan Tiedotuskeskuksen ja Traficomien tilastotietoja.

Katsauksen sektorikohtaiset kokonaisuudet koostuvat pääalan alle luokitelluista toimialoista. Tämä siksi, että toimialoja käytetään kansainvälisissä ja kansallisissa luokitteluissa, ei sopimusaloja. Tilastokeskus on rakentanut tilastonsa TOL 2008 -luokituksen mukaisesti.

SUHDANNEKYSELY PUOLEN VUODEN VÄLEIN

Erilaiset tilastot ilmestyvät auttamatta viiveellä. Siksi olemme tutkimusyksikössä tuottaneet itse ajantasaisempaa tietoa luottamusmiehillä lähetetyn suhdannekyselyn avulla. Kyselyn vastausten pohjalta voidaan myös ennakoita tulevaa, johon tilastot eivät useinkaan pysty. Vaikka suhdannekyselyn tulokset ovat enemmänkin suuntaa-antavia, ne täydentävät tilastoista saatavaa tarkempaa tietoa.

Suhdannekyselelyssä pyydämme luottamusmiehiltä arvioita heidän työpaikkansa työllisyyden ja tuotannon tilasta kuusi kuukautta sitten, tällä hetkellä ja kuusi kuukautta eteenpäin. Kysymme myös työpaikkojen henkilömääriä.

Suhdannekyselely toteutetaan kahdesti vuodessa sähköisellä lomakkeella. Huhtikuussa toteutettuun suhdannekyselelyyn vastasi vajaa puolet (46 %) sähköpostitse tavoitetusta Teollisuusliiton 2 162 luottamusmiehestä. Kyselelyssä selvitettiin lisäksi ulkomaisen työvoiman käyttöä työpaikoilla. Kyselelyyn vastanneista luottamusmiehistä kolmannes (34 %) edustaa 20–49 hengen työpaikkoja. Noin kuudesosa työskentelee joko alle 20 hengen (16 %), neljäsosa 50–99 hengen (24 %) ja kuudennes 100–249 hengen työpaikoilla (17 %). Kaikkein suurimmilla

työpaikoilla työskentelee vastaajista joka kymmenes (9 %).

Suhdannekyselyn sektorikohtaisia tuloksia esitellään toimialakatsauksessa kunkin sektorin pääsivulla (luvut 3.1. teknologiasektori, 4.1. kemian sektori, 5.1. puutuotesektori ja 6.1. erityisalojen sektori).

TOIMIALAN TUNNUSLUVUT TIETOLAATIKOISSA

Jokaisen sektorin osion aloittavalle pääsivulle olemme hahmotelleet yleisarviomme. Pääsivun jälkeen esittelemme toimialoittain niiden kehitystä perustuen tuoreimpiin tietoihin.

Jokaisen toimialan keskeisimmät tiedot ja tunnusluvut löytyvät sivun alusta erillisestä tietolaatikosta. Käytämme kahdenlaisia tietolaatikoita. Erot teollisuudenalojen, palvelullisten alojen ja elinkeinotalojen tietojen välillä ovat pääasiassa sen verran suuret, että olemme päätyneet kahteen erilaiseen tietolaatikkoon. Poikkeuksiakin on. Esimerkiksi palvelullinen koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus, josta löytyy tilastoitua tietoa riittävästi laajempaan tietolaatikkoon. Koska toimialoja koskevat tiedot vaihtelevat, myös niitä kuvaavat kuviot on räätälöity vastaamaan parhaiten tarkoitusta.

Teollisuuden toimialoja koskevasta laajemmasta tietolaatikosta löytyvät seuraavat tunnusluvut. Ensin mainitaan toimialaa koskevat sopimusalat, sitten tässä järjestyksessä esitellään keskeiset tunnusluvut (suluissa lähde): tuotteet ja tärkeimmät asiakkaat (Teollisuusliiton tutkimusyksikkö), työllisten määrä ja tuotanto (Tilastokeskus, Kansantalouden tilinpito), liikevaihto ja yritysten määrä (Tilastokeskus, Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto), tavaravienti ja vientimaat (Tulli) sekä kannattavuus ja vakavaraisuus (Tilastokeskus, Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto).

Tuotannon osalta annetut tiedot on suhteutettu tehdasteollisuutta kokonaisuudessaan kuvaaviin arvoihin. Kannattavuuden ja vakavaraisuuden osalta annettuja tietoja verrataan teollisuuden keskiarvoihin. Viennin osalta toimialan vientiä verrataan Suomen koko tavaravientiin.

Maataloutta (alkutuotanto) ja palvelualoja koskevissa suppeammassa tietolaatikoissa mainitaan toimialaa koskevat sopimusalat. Sen jälkeen tässä järjestyksessä esitellään keskeiset tunnusluvut (suluissa lähde): tuotteet/palvelut ja tärkeimmät asiakkaat (Teollisuusliiton tutkimusyksikkö), henkilöstömäärä, liikevaihto ja yritysten määrä (Tilastokeskus, Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto) ja kannattavuus (Alma Talent Analysointia).
Kannattavuuden ja vakavaraisuuden osalta toimialan yrityksille annetaan sanallinen arvio kolmiportaisella asteikolla heikko, tyydyttävä tai hyvä. Näitä napakasti esiteltyjä tietoja ja arvioita voi lukea seuraavalla tavalla: Toimialan yritysten kannattavuuden osalta selviää nettotulos. Nettotulosprosenttia voidaan teollisuuden aloilla pitää hyvänä, jos se on yli 5 prosenttia. Kun nettotulos jää alle 5 prosentin mutta pysyttelee kuitenkin nollan yläpuolella, taso on tyydyttävä. Nollan alapuolella jäävä taso on heikko.

Niitä toimialoilta, joilta tunnuslukuna on mukana myös vakavaraisuus, esittelemme tietolaatikossa kunkin toimialan yritysten omavaraisuusasteen. Sanallisen arvion antamisessa on käytetty seuraavia kriteerejä: Omavaraisuusaste on hyvä, jos se on yli 40 prosenttia. Jos se jää 20–40 prosenttiin, taso voidaan pitää tyydyttävänä. Heikosta tasosta kertoo, jos omavaraisuusaste on alle 20 prosenttia.

Tietolaatikoissa esitetyt kunkin toimialan tunnusluvut perustuvat tuoreimpiin saatavilla oleviin tietoihin. Tilastojen tuottamisessa on kuitenkin aina viivettä. Siksi olemme merkinneet näkyviin vuoden, jolta tieto on saatavilla. Joissakin tapauksissa on niin, ettei tietoa ole. Tällöin olemme merkinneet kyseisiin kohtiin "ei saatavana".

Julkaisemme katsauksen lopussa paikallisen sopimisen avuksi luodun tietokortin ja sen käyttöön opastavan työpajamallin. Ne on kehitetty useilla metalliteollisuuden työpaikoilla jo käytössä olevien paikallisen sopimisen hyvien käytäntöjen pohjalta. (Ks. luku 7.)

Toivomme Teollisuusliitto ry:n Suhdannekatsauksesta olevan teille hyötyä. Otamme mielellämme vastaan palautetta ja ehdotuksia katsausten kehittämiseksi.

Katsaus on tehty tutkimusyksikön asiantuntijoiden yhteistyönä.

Helsingissä 22.5.2019

Helsingissä 22.5.2019

*Anu-Hanna Anttila, tutkimuspäällikkö
Timo Eklund, erikoistutkija
Veli-Pekka Heino, erikoistutkija
Mika Kärkkäinen, erikoistutkija
Inka Nokelainen, assistentti
Atte Orädd, korkeakouluharjoittelija
Jukka Saviluoto, erikoistutkija*

2. Teollisuuden kansainväliset ja kotimaiset suhdannenäkymät

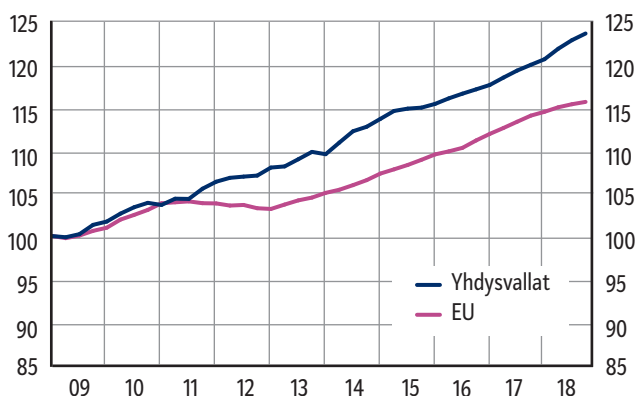
2.1. SUOMEN JA MAAILMAN TALOUS

Suomen kokonaistuotannon kasvu jatkuu mutta hidastuu. Viimeiset kolme vuotta on kokonaistuotanto noussut vuodessa yli 2 prosenttia. Tänä vuonna ekonomistit ennakoivat kasvun jäävän alle 2 prosenttiin, jota voi kuitenkin vielä pitää kohtuullisena kasvuvauhtina.

Vaikka suurin osa suhdannetilannetta kuvaavista tilastoista välittää yhä myönteistä kuvaa, ovat tulevaisuuden näkymät heikenneet selkeästi. Maailmantaloudessa on edellisvuosia enemmän epävarmuustekijöitä. Niistä päällimmäisiä ovat euroalueen hidastuva talouskasvu, Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kauppasota ja muut ongelmat, Iso-Britannian ero Euroopan Unionista, Italian ja Ranskan poliittiset vaikeudet sekä Italian pankkien ongelmat. Näistä uhkakuvista osa ratkeaa tavalla tai toisella aiheuttamatta suurempaa häiriötä. Toteutuessaan nämä uhat heikentävät koko maailman taloutta.

Kuvio 1

Kokonaistuotanto neljännesvuosittain EU:ssa ja Yhdysvalloissa, 1/2009 = 100

Lähde: OECD

Suomen teollisuustuotanto on ollut kasvussa vuodesta 2016. Viime vuonna Tilastokeskuksen teollisuuden volyyymi-indeksi kasvoi 2,3 prosenttia. Kasvu hidastui edellisvuodesta. Tähän vaikutti osaltaan se, että monessa yrityksessä tuotantokapasiteetin ja henkilöstön rajat ovat tulleet vastaan.

HYVIEN AIKOJEN HÄNTIÄ

Kansainvälinen suhdannetilanne heikentää vientimahdollisuuksia (ks. Taulukko 1). Suomen teollisuudelle tärkeällä euroalueella kokonaistuotanto lisääntyy alle 2 prosenttia tänä vuonna. Euroopan Unioni on Suomen talouskehitykselle merkittävin

Taulukko 1

Suomen tavaraviennin kannalta kymmenen tärkeimmän vientimaan kokonaistuotannon ja investointien määrän ennustetut muutokset vuodelle 2019

	Vienti- osuus vuonna 2018, % 1)	Viennin arvon muutos vuonna 2018, % 1)	Teollisuus- tuotannon %-muutos 2018 2)	BKT kasvu- ennuste vuodelle 2019, % 3)	Kiinteät investoinnit, määrän muutos 2019, % 4)
Saksa	15,1	13,8	1,3	1,9	1,9
Ruotsi	10,3	7,2	2,4	2,2	3,1
Yhdysvallat	6,7	6,0	4,1	2,5	4,7
Alankomaat	6,7	4,3	1,5	2,6	2,7
Kiina	5,5	4,0	..	6,2	..
Venäjä	5,2	-2,6	2,8	1,8	2,4
Iso-Britannia	4,4	5,5	0,9	1,5	-0,2
Belgia	3,0	-1,2	1,1	1,5	3,1
Ranska	2,8	-1,8	0,5	1,6	3,3
Viro	2,7	-3,1	4,2	3,2	6,1
Euroalue	38,2	4,4	1,0	1,9	3,1
EU	59,6	6,2	1,4	2,0	..

Lähteet: 1) Tullihallitus 2) OECD (Venäjä ja Kiina BOFIT) 3) IMF 4) OECD

.. = tietoa ei saatavilla

yksittäinen alue, sillä Suomi muodostaa muiden EU-maiden kanssa sisämarkkinat. Näillä sisämarkkinoilla kaupankäynti on mahdollisimman mutkatonta. Euroalueella lisäksi yhteinen valuutta helpottaa maiden välistä kauppaa.

Kiristyvässä markkinatilanteessa vientiteollisuuden kilpailukykyä testataan entistä kovemmin. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että Suomen kilpailukyky on kunnossa. Tästä viestii sekin, että Suomessa teollisuustuotanto on jatkanut kasvuaan viime vuoden lopulla ja alkuvuonna, vaikka Eurostatin tilastot kertoivat teollisuustuotannon kasvun hiipuneen euroalueella. Teollisuustuotanto on käänntynyt laskuun jopa Saksassa, joka on pitkään toiminut Euroopan talouden veturimaana.

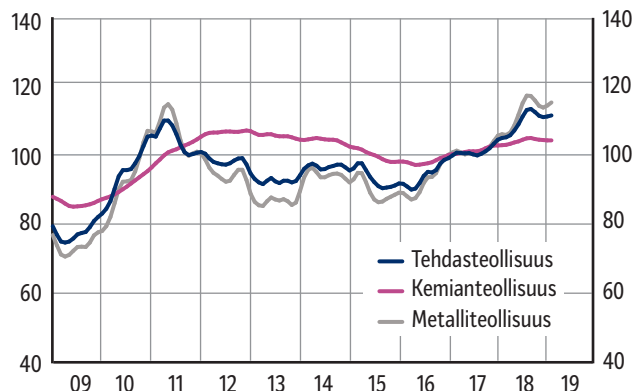
Epäilemättä Suomen teollisuustuotannon parempi kehitys saattaa johtua Suomen teollisuuden investointitavaroihin painottuvasta rakenteesta. Investointitavaroiden markkinoilla suhdannekäänteet näkyvät hitaammin kuin taloudessa yleensä.

Suurimmassa osassa maailmaa kotimarkkinoilla ja palveluilla menee paremmin kuin teollisuudella. Tämä johtuu ostovoiman kohentumisesta, jonka takana ovat paraneva työllisyystilanne sekä kiihdyvät palkankorotukset.

2.2. TEOLLISUUDEN NÄKYMÄT SUOMESSA

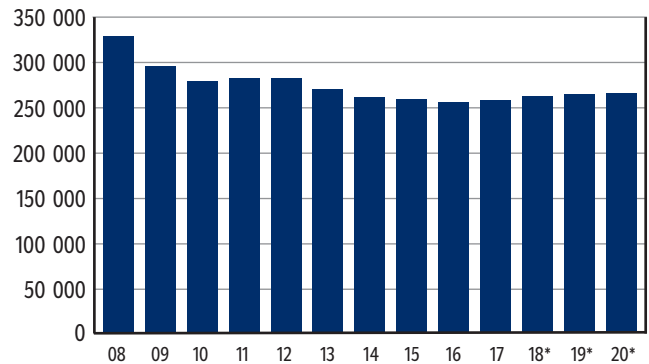
Suomen teollisuustuotanto jatkaa kasvua vuosina 2019 ja 2020. Teollisuuden saamien uusien tilausten määrä on lisääntynyt voimakkaasti viimeisten kolmen vuoden aikana (ks. Kuvio 2). Näistä tilauksista syntynyt tilauskanta antaa erittäin hyvät lähtökohdat teollisuuden toiminnalle tänä vuonna.

Kuvio 2
Teollisuuden uudet tilaukset, trendi (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus, viimeinen havainto 2/2019

Kuvio 3
Teollisuusliiton teollisten alojen työlliset

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

On kuitenkin todennäköistä, että maailmantalouden ja euroalueen heikkenevä veto vähentää uusia tilauksia. Tämä ei kuitenkaan vaikuta tuotantomääriin tai liikevaihtoon kovinkaan nopeasti, sillä useilla yrityksillä on tilauksia vähintään vuodeksi, osalla jopa vuosikausiksi.

Teollisuusliiton piiriin kuuluvilla teollisilla toimialoilla työllisten määrässä ei ole tapahtunut suuria muutoksia viime vuosina, kuten Kuvio 3 ilmenee. Arviomme mukaan vuonna 2018 työllisyys parani 4 000 henkilöllä. Työllisten määrän kehitystä voidaan pitää hitaana sitä taustaa vasten, että viimeisen kolmen vuoden aikana teollisuustuotanto ja varsinkin teollisuuden arvonlisä ovat kasvaneet voimakkaasti.

Työllisyyden kasvua ovat hidastaneet ainakin työvoiman saatavuusongelmat, tuottavuuden kasvu sekä ulkomaisten alihankkijoiden ja vuokratyövoiman lisääntynyt käyttö. Teollisuuden käyttämä suomalainen vuokratyövoima tilastoidaan työllisiksi palvelutoimialoille, koska vuokratyöläisen työnantaja on henkilöstöpalveluyritys. Alihankkijoiden tai vuokratyövoimien käyttämä ulkomainen työvoima ei näy suomalaisissa työvoimatilastoissa ollenkaan.

Alueelliset erot työvoiman saatavuudelle ovat huomattavia, eikä myöskään ammattikoulutus tuota osaavaa työvoimaa riittävän nopeasti. Oman lisänsä työllisyyden kehitykseen tuo työn uudelleen organisointi työpaikoilla. Tällöin ei vapautuvia työpaikkoja laiteta hakuun, eikä uusia avata, vaan työtehtävät joko automatisoidaan tai hoidetaan muuten pienemmällä henkilöstöllä, muun muassa teettämällä ylitöitä.

TUOTTAVUUS PARANTUNUT

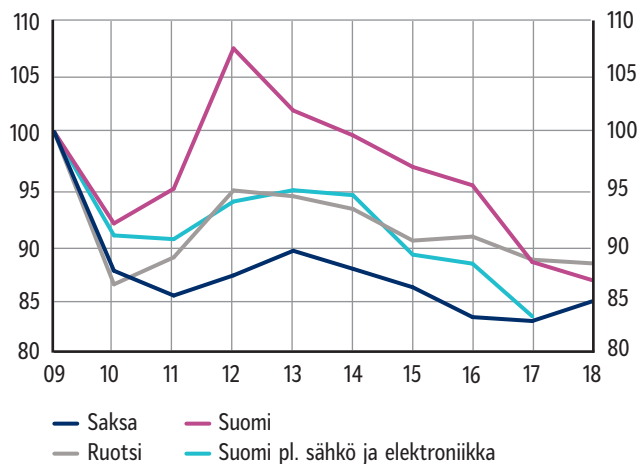
Parantunut tuottavuus selittää osaltaan myös kilpailukyvyen kehitystä (ks. Kuvio 4). Suomen kilpailukyky on parantunut huomattavasti kahden edellisvuonna. Vuosien 2017 ja 2018 aikana tehdasteollisuuden arvonlisän määrä nousi Eurostatin mukaan 13 prosenttia. Arvonlisällä kuvataan sitä, kuinka paljon teollisuustuotteiden hinnasta on tuotettu Suomessa sijaitsevilla yksiköillä.

Tehdasteollisuuden arvonlisän kasvusta selvän hyödyn keräsivät työnantajat, sillä palkan-saajien palkkoja ja sosiaalimaksuja maksettiin ainoastaan 3 prosenttia enemmän. Tuottavuuden lisäksi kilpailukyvyen paranemisen ja yrityksiä suosivan tulonjaon taustalla on palkkamallit, kilpailukyky sopimukseen liittyneet työnantajamaksujen siirrot ja teollisuustuotteiden hintojen nousu.

Voi hyvällä syyllä sanoa, että teollisuuden kilpailukyvyen palauttamiseen tähtäävät toimet ovat täyttäneet tehtävänsä. Hintakilpailukyvyen sijaan teollisuudelle vaikeuksia aiheuttavat rekrytointivaikeuksien lisäksi vähäiset investoinnit uusiin koneisiin ja laitteisiin sekä kilpailijamaita heikommat panostukset tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotyöhön (TKI).

Kuluttajahintojen nousu ei ole Suomessa ongelma. Inflaatio on kuitenkin noussut jo yli 1 prosenttiin. Ekonomistit ennustavat inflaation kiihtyvän hieman lähivuosina. Tämä siitä huoli-

Kuvio 4
Tehdasteollisuuden reaaliset yksikkötyökustannukset (kilpailukyky paranee kun käyrä laskee)

Lähteet: Eurostat ja Tilastokeskus

Kuvio 5
Kuluttajahintojen vuosimuutokset Suomessa, %

Lähde: Tilastokeskus, viimeinen havainto 2/2019

matta, että talouskasvun hidastuminen vähentää inflaatiopaineita. Vuonna 2018 kuluttajahinnat nousivat Tilastokeskuksen (2019) mukaan ansio-tasoa hitaammin. Tämän myötä työssäkäyvien reaaliensiot nousivat hieman yli 0,5 prosenttia.

Erikseen teollisuustyöntekijöiden palkkakehitystä kuvaavat tilastot eivät ole vielä valmistuneet vuodelta 2018.

OSINGOT KORKEIMMILLAAN KYMMENEEN VUOTEEN

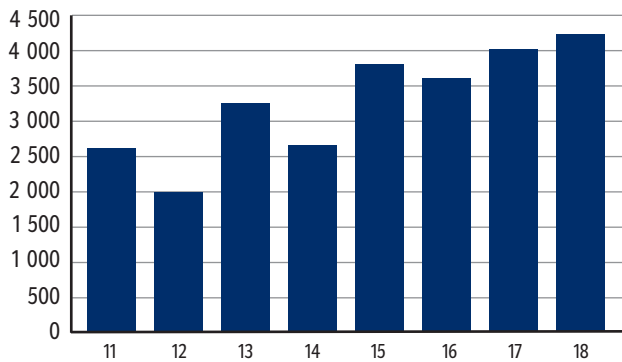
Teollisuustuotannon lisääntyminen, kilpailukyky sopimus ja teollisuustuotteiden kohonneet hinnat ovat selvästi parantaneet teollisuusyritysten kannattavuutta. Tämä näkyy myös pörssi-yritysten osingoissa. Osinkojen kasvu kertoo osaltaan sen, ettei teollisuudessa haluta investoida tulevaan vaan mieluummin jaetaan voitot osakkeenomistajille. Pidemmän päälle tämä heikentää paitsi itse yrityksiä myös koko kansantaloutta.

Helsingin pörssissä noteerattuja Teollisuusliiton alojen piiriin kuuluvia suomalaisia pörssi-yhtiöitä on 53. Näiden yritysten omistajilleen maksamat osingot kasvavat tänä vuonna 5 prosenttia vuodesta 2018, joka jo oli hyvä osingonjakovuosi. Osingot ovat nyt korkeimmillaan kymmenen vuoteen.

Nokian osalta tietoa saadaan myöhemmin. Varsinainen yhtiökokous päättää yhtiön lopullisesta osingonjaosta 21.05.2019. Nokian hallituksen esitys osingonjaoksi on enintään reilu neljännes Kuviossa 6 kuvatusta osinkojen kokonaismäärästä koskien tilikautta 2018.

Kuvio 6

Teollisuusliiton toimialojen suomalaisten nykyisten pörssiyritysten yhteenlasketut osingot vuosina 2011–2018, miljoonaa euroa

Lähteet: Yritysten vuosikertomukset ja pörssitiedotteet

3. Teknologia-sektorin yritykset menestyjiä ja pudokkaita

3.1. TUOTANNON JA TYÖLLISYYDEN KEHITYS METALLIALOILLA

Teknologia-sektorin lähitulevaisuus näyttää myönteiseltä. Arvioimme tuotannon kasvavan kaikilla metallitoimialoilla. Työllisyys paranee kaikilla toimialoilla metallimalmien loughintaa lukuun ottamatta. Ensi vuonna tuotannon kasvu hidastuu ja työllisyyden paraneminen pysähtyy useilla metallitoimialoilla (ks. Taulukko 2).

Metalliteollisuuden näkymät ovat pysyneet hyvinä, vaikka maailmantalouden epävarmuus ja työvoiman saatavuuteen liittyvät vaikeudet hidastavat kasvuvauhtia. Metalliteollisuus on saanut runsaasti uusia tilauksia ja tilauskuorma on korkea. Koska jo saatuja tilauksia ja voitettuja kilpailutuksia tuskin enemmälti perutaan, riittää useissa alan yrityksissä tekemistä. Silloinkin, vaikka sisään saatujen tilausten määrä hieman vähenisikin lähiaikoina.

Teollisuusliiton tutkimusyksikön huhtikuussa toteuttama Suhdannekysely kertoo pääluottamusmiesten arvioivan metalliteollisuuden tuotannon ja työllisyyden olevan hyvässä vireessä. Kolmasosa (34 %) vastaajista arvioi tuotannon kasvaneen viimeisen kuuden kuukauden aikana, ja yhtä moni (35 %) uskoi kasvun jatkuvan tulevan puolen vuoden aikana. Vastaajista lähes viidennes (19 %) arvioi tuotannon määrän laskeneen ja lähes kymmenesosa (8 %) ennakoii näin tapahtuvan seuraavien kuukausien aikana.

Työvoimalle riittää kysyntää metallialoilla. Kolmasosa (30 %) kyselyyn vastanneista pääluottamusmiehistä arvioi työllisyyden parantuneen viimeisen puolen vuoden aikana. Yhtä usea (30 %) katsoo työvoiman kysynnän kasvavan työpaikallaan lähitulevaisuudessa. Yli puolet vastaajista arvioi työllisyystilanteen pysyneen ja pysyvän ennallaan.

TILAUSKANTA VAHVISTUU YHÄ

Tilausten vähenemisestä ei näy merkkejä tilastoissa. Odotukset ovat kuitenkin heikentyneet viime vuodesta. Työllisyys lisääntyy maltillisesti lähi-

aikoina. Tämä kertoo paitsi hidastuvasta kasvuvauhdista myös työn tuottavuuden paranemisesta. Metallialojen tilastoituun työllisyyteen vaikuttavat myös erilaiset työvoimajärjestelyt, kuten vuokratyövoiman käytön ja ulkomaisen alihankinnan yleistymisen.

Suomessa valmistetaan runsaasti investointituotteita, joiden kysyntä on ollut kova viimeiset pari vuotta. Myös kulkuneuvoteollisuuden tuotanto on kasvussa. Vaikka aiempina vuosina alihankintaa on siirretty ulkomaille, tehdään suuri osa alihankintatilauksista vielä kotimaassa. Tämä lisää

Taulukko 2

Metalliteollisuuden keskeiset ennusteet			
	2018e	2019e	2020e
Tuotannon määrän muutos, %	4	3	2
Työllisyyden muutos, %	2	2	1
Työtuntien muutos, %	2	2	0
Tuottavuuden muutos, %*	2	1	2

* Tuotanto työtuntia kohden

Taulukko 3

Liikevaihdon vuosimuutokset vuosina 2017 ja 2018		
	Liikevaihdon vuosimuutos, %	
	2017	2018
Teollisuuden liikevaihto	7,7	6,1
Metalliteollisuuden liikevaihto	8,8	5,4
Metallien jalostus	20,1	6,8
Metallituotteiden valmistus	9,5	3,7
Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	4,4	7,3
Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	7,4	4,0
Moottoriajoneuvojen ja perävaunujen valmistus	25,4	5,6
Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus	4,6	8,1
Metallimalmien loughinta	34,8	7,8

Lähde: Tilastokeskus

metalliteollisuuden niin kutsuttujen veturiyritysten saamien tilausten myönteisiä vaikutuksia Suomen talouteen.

Telakat ja autotehdas erottuvat myönteisellä kehityksellään edukseen muista toimialoista. Ne palkkasivat viime vuonnakin satoja uusia työntekijöitä. Loistoristeilijöiden tilauskanta ulottuu vuoteen 2024 saakka.

ULKOMAISEN TYÖVOIMAN KÄYTTÖ

Metalliteollisuudessa etsitään osaajia ja tekijöitä. Tutkimusyksikön huhtikuussa toteuttamaan Suhdannekyselyyn vastanneista pääluottamusmiehistä selvä enemmistö (68 %) kertoo työpaikalleen palkatun jonkin verran uusia työntekijöitä. Paljon tai erittäin paljon uutta työvoimaa kertoo työpaikalleen palkatun 6 prosenttia vastaajista.

Etenkin teknologiasektorin suurimmilla työpaikoilla paikataan työvoiman tarvetta ulkomaisilla toimijoilla. Pääluottamusmiehet kertovat, että metalliteollisuuden työpaikoille on sekä palkattu (8 %) että vuokrattu (12 %) ulkomaista työvoimaa ja lisäksi on töitä siirretty ulkomaisille alihankkijoille (10 %). Kyselyyn vastanneiden pääluottamusmiesten työpaikat ovat hyvin eri kokoisia, joten prosenttiluku ei kuvaa ulkomaisen työvoiman määrää vaan ainoastaan työpaikka-kohtaisen työn teettämisen tarpeen.

Ulkomaisia työntekijöitä palkataan etenkin telakoille ja erilaisiin koneiden ja laitteiden korjaus-, huolto- ja asennustöihin. Ulkomaiseen työvoimaan liittyviä ikävämpiä lieveilmiöitä on käsitelty julkisuudessa tänäkin keväänä. Esillä on ollut ainakin ulkomaisten työntekijöiden alipalkkaus ja se, että heillä teetetään töitä muutenkin heikommilla työehdoilla. Palkkojen ja muiden työehtojen polkeminen saattaa heikentää suomalaisten työllistymistä.

Ulkomaisia työntekijöitä tarvitaan täydentäväksi työvoimaksi vastaamaan kysyntään, jotta tilaukset pystytään toimittamaan. Toisaalta vaikuttaa selvältä, että ulkomaisen työvoiman kohdalla palkkaus ja työehdot eivät läheskään aina ole suomalaisen lainsäädännön ja työehtosopimusten mukaisia. Samat kysymykset koskevat laajemminkin näitä toimialoja Länsi-Euroopan maissa. Teollisuuteen tuotetaan työvoimaa etenkin EU:n itäisimmistä jäsenvaltioista mutta yhä useammin myös lähetettyinä työntekijöinä EU:n ulkopuolisista kolmansista maista, kuten Ukrainasta.

MUUT SOPIMUSALAT

Teknologiasektoriin kuuluu sopimusalanana pelti- ja teollisuuseristysala. Siitä ei ole saatavissa Tilastokeskukselta tietoja, koska sitä ei ole erikseen tilastoitu toimialaluokituksissa. Ala on kytköksissä rakentamiseen ja teollisuuden kunnossapitoon. Sen töitä ovat peltikattojen ja sadevesijärjestelmien asentaminen, teollisuuden säiliöiden ja putkien eristäminen ja päällystäminen pellillä sekä näihin liittyvät telinetyöt. Alalla on töissä tuhansia ihmisiä ja sen liikevaihto ylittää satoihin miljooniin euroihin. Tyypillistä on kausivaihtelu ja esimerkiksi Nesteen Porvoon ja Naantalın öljynjalostamojen sekä TVO:n Olkiluodon ydinvoimalan huoltotauot aiheuttavat alalle kysyntäpiikkejä.

Teknologiasektorin piiriin kuuluvat myös puolustusministeriön työpaikat. Sopimusala koskee etupäässä puolustusvoimain varikoiden työntekijöitä. Suurimmasta osasta puolustusvoimien teknisestä kunnossapidosta vastaa kuitenkin Millog Oy, joka toimialaluokituksessa sijoitetaan toimialaan koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus (ks. luku 3.9.).

Teollisuusliiton kevään 2019 Suhdannekyselyyn vastasi 553 metalliteollisuuden pääluottamusmiestä. Kaikkiaan teknologiasektorin työpaikoilla on 1 160 pääluottamusmiestä. Teknologiasektorin pääluottamusmiesten vastausaktiivisuus on hyvä (47,7 %).

3.2. METALLIEN JALOSTUS

Sopimusalat:	Teknologiäteollisuus
Tuotteet:	Metallista valmistetut levyt, putket, harkot ja langat sekä valimotuotteet
Tärkeimmät asiakkaat:	Metallituotteiden, koneiden, laitteiden ja kulkuneuvojen valmistajat sekä rakennustuoteollisuus
Henkilöstön määrä 2017:	14 000 (+1 %)
Tuotanto 2017:	9,1 miljardia euroa (+3 %), (8 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	12,8 miljardia euroa (+18 %), (10 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	142 (+3)
Tavaravienti 2018:	6,31 miljardia euroa (+11 %)
Vientimaat 2018:	Alankomaat, Saksa, Ruotsi, Japani ja Yhdysvallat
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 12,2 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 50,9 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Teollisuuden korkeasuhdanne ei ole näkynyt kovinkaan vahvasti metallien jalostuksen tuotantomäärissä. Ennakoimme toimialan pysyvän lähivuosina loivalla kasvu-uralla. Tuotanto kasvaa 2 prosenttia vuonna 2019 ja ensi vuonna 1 prosentin. Vastaavasti työllisyys kasvaa tänä vuonna 1 prosentin ja ensi vuonna se pysyy ennallaan.

Suomen terästuotanto kasvoi vuonna 2018 Maailman teräsjärjestön tilastojen (2019) mukaan 4 prosenttia. Edellisvuonna tuotanto oli laskenut. Yhdysvaltojen terästullit ja muut maailmankaupan häiriöt sotkivat varsinkin ruostumattoman teräksen markkinoita. Värimetallien tuotanto on jo pidemmän aikaa pärjännyt terästuotantoa paremmin. Valimoiden tilanne on kohentunut parin viime vuoden aikana, vaikka tilanne onkin vielä vaikea.

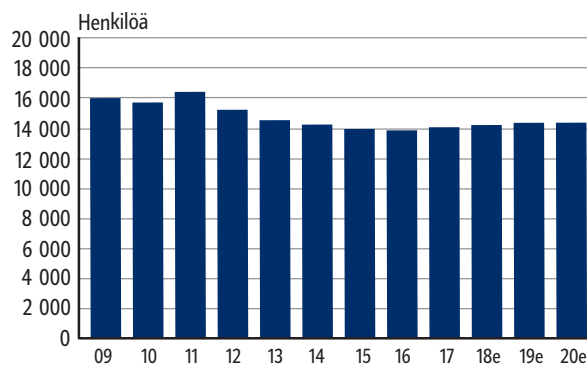
Alalla on muutama suuri toimija, joista merkittävimmät ovat ruotsalaisten SSAB- ja Boliden-konsernien Suomen yksiköt sekä kotimainen Outokumpu Stainless Oy. Näiden lisäksi alan yli sadan yrityksen joukkoon mahtuu lukuisia vähemmän tunnettuja toimijoita.

Suomen alumiiniteollisuudesta vastaavat pitkälti nokialainen Purso Oy ja Alajärvellä toimiva Mäkelä Alu Oy. Molemmat työllistävät yli 200 henkeä, ja niiden henkilömäärä on kasvanut usealla kymmenellä viime vuosina samalla, kun liike-toiminta on pysynyt kannattavana. Purso kasvoi vuodenvaihteessa myös yritysostoin hankittuaan Alankomaista itsensä kokoisen yrityksen.

Metallien jalostus kuuluu niihin aloihin, joiden tulevaisuuteen ja kilpailutilanteeseen ilmastonmuutoksen jarruttamiseen tähtäävät toimet vaikuttavat eniten. Jos toimet jakautuvat maailmanlaajuisesti tasapuolisesti, saattavat Suomi ja muut etujoukoissa ilmastotoimia tehneet maat saada kilpailuetua. Toisaalta, jos EU:n

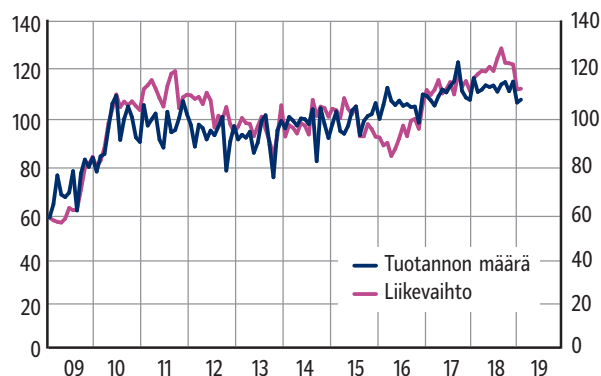
ulkupooliset maat eivät kiristä päästönormejaan samalle tasolle, heikkenee Suomessa toimivien tehtaiden kilpailukyky. Koska alalla on ylituotantoa ja kova kilpailu, saattaa tämä vaikuttaa kannattavuuteen ja investointikohteiden valintaan sekä työpaikkojen määrään Suomessa.

Kuvio 7
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 8
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettut sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

3.3. METALLITUOTTEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Teknologiäteollisuus
Tuotteet:	Metallirakenteet, metallisäiliöt, työkalut, metalliosat, laivapotkurit, aseet ja lukot
Tärkeimmät asiakkaat:	Rakentaminen sekä muiden koneiden ja laitteiden valmistajat
Henkilöstön määrä 2017:	44 000 (+1 %)
Tuotanto 2017:	7,3 miljardia euroa (+5 %), (6 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	7,4 miljardia euroa (+10 %), (6 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	4 396 (-15)
Tavaravienti 2018:	1,58 miljardia euroa (+38 %)
Vientimaat 2018:	Ruotsi, Norja, Viro, Alankomaat, Yhdysvallat, Saksa ja Venäjä
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 4,4 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 52,1 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

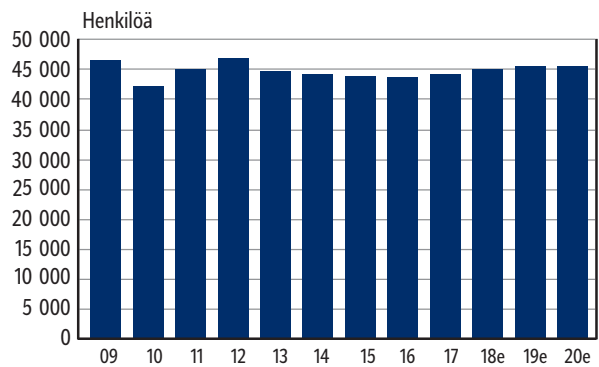
Metallituotteiden valmistuksen kasvu hidastuu osaltaan kotimaisen rakentamisen suhdannekäänteeseen myötä. Kotimaisten koneiden ja laitteiden menekki on kuitenkin ollut vielä hyvä. Euroopan talouskasvu näkyy yhä siinä, että vienti vetää. Arvioimme, että tänä vuonna tuotannon määrä kasvaa 2 prosenttia ja vuonna 2020 vielä 1 prosentin. Työllisten määrä kasvaa 1 prosentin tänä vuonna ja säilyy entisellään ensi vuonna.

Alalla toimii yhä paljon yrityksiä, erityisesti pieniä ja keskisuuria, tosin niiden määrä on vähentynyt viime vuosina. Monet niistä ovat pieniä alihankkijayrityksiä, joiden tuotteiden menekki riippuu päähankkijayritysten tarpeista ja menestyksestä. Taantumien aikana päähankkijayritykset ovat vetäneet tuotantoa takaisin itselleen, siirtäneet alihankintojaan halvemman kustannustason maihin ja keskittäneet niitä avaintoimittajille. Alihankkija-asema altistaa alan yrityksiä raaka-aineiden ja energian hintojen vaihteluista johtuville riskeille. Omilla lopputuotteillaan markkinoilla olevat yritykset näyttävät usein pärjäävän alihankkijoita paremmin.

Nyt nousukauden aikana toimialan yrityksillä on mennyt keskimäärin paremmin kuin vielä muutama vuosi sitten. Metallituotteiden tuottajahinnat ovat nousseet melkein 4 prosenttia vuoden 2018 aikana. Yritysten toiminta on ollut kannattavaa, vaikka vuosivaihtelu onkin ollut huomattavaa.

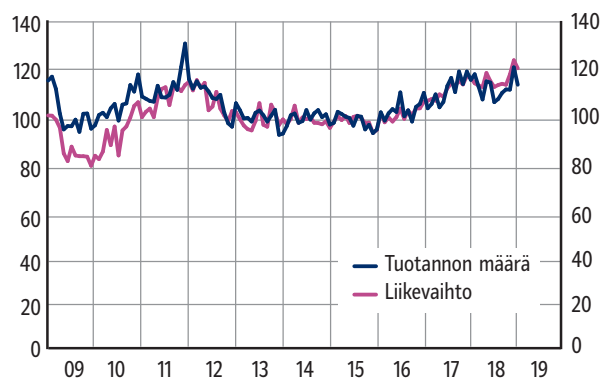
Monialayritys Fiskars Oyj:n tuotevalikoimaan kuuluvat niin kotitalouden tuotteet kuin puutarhan työvälineetkin. Esimerkiksi Fiskars valmistaa Raaseporissa lumilapioita, kirveitä ja saksia sekä Sorsakoskella paistinpannuja. Tänä vuonna Fiskars luopuu Wärtsilän omistuksistaan: yhtiökokous päätti maaliskuussa 2019 jakaa osakkeilleen Wärtsilän osakkeet, joiden osuus oli noin 5,5 prosenttia.

Kuvio 9
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 10
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettut sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

Pk-yrityksistä esimerkiksi mainittakoon Weckman Steel Oy, joka valmistaa muun muassa teräskattoja, teräshalleja ja traktoriperävaunuja. Yhtiön tehtaat sijaitsevat Heinolassa ja Iisalmissa. Tilikaudella 2017 Weckman Steelin liikevaihto oli 28,2 miljoonaa euroa. Henkilöstön määrä oli 141. Toiminta on ollut parina viime vuotena niukasti kannattavaa.

Pienemmistä yrityksistä Kaso Oy valmistaa Helsingissä esimerkiksi kassakaappeja, tallelokeroita, turvaovia ja pukukaappeja. Yritys on aiemmin ollut nykyistä suurempikin. Tilikaudella 2017 yrityksen liikevaihto oli 7,6 miljoonaa euroa. Kaso työllistää 40 henkilöä. Liikevaihto on pysytellyt viime vuodet lähellä nykyistä tasoa. Toiminta on ollut jatkuvasti voitollista.

Konepajoilla menee Suomessa tällä hetkellä mainiosti, joten alihankintatilauksia on konepajoilta saatavissa. Kotimaan myynti ja vienti vetävät. Koneita on myyty metsä-, paperi-, kaivos- ja maatalousaloille, ja energia- ja logistiikkalaitteita on mennyt edelleen hyvin kaupaksi. Erilaisilla laitteilla on myös kysyntää risteilijöitä rakentaville telakoille, myös ulkomailla. Rahtilaivojen rakentaminen on edelleenkin vähäistä. Öljyalan koneinvestoinnit ja muut hankinnat käynnistyivät öljynhinnan käännyttyä nousuun kesällä 2017.

Metallituotteiden tavaraviennin osalta vuosi 2018 oli selvästi edellisvuotta parempi. Viennin lisäyksestä suurin osa selittyy Nord Stream AG:n Itämeren kaasuputken rakennustyömaalla. Kaasuputkia on päällystetty ja varastoitu Kotkassa vuodesta 2017 alkaen sekä alettu toimittaa tilaajalle vuonna 2018. Ilman tätä toimialan viennin kasvu olisi jäänyt 6 prosenttiin. Putkien päällystämistyö päättyi keväällä, mutta niiden toimitukset varastosta jatkuvat vuoden loppuun.

3.4. KONEIDEN JA LAITTEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Teknologiäteollisuus
Tuotteet:	Laivamoottorit, paperikoneet, nosturit, kaivoskoneet, vaihteet, hissit, metsä- ja maatalouskoneet
Tärkeimmät asiakkaat:	Rakentaminen, paperi- ja elektroniikkateollisuus
Henkilöstön määrä 2017:	47 700 (+2 %)
Tuotanto 2017:	15,2 miljardia euroa (+4 %), (13 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	16,6 miljardia euroa (+7 %), (12 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	1 336 (+22)
Tavaravienti 2018:	8,07 miljardia euroa (+6 %)
Vientimaat 2018:	Venäjä, Yhdysvallat, Kiina, Saksa, Ruotsi, Australia, Indonesia, Alankomaat, Norja ja Puola
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 10,4 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 43,8 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

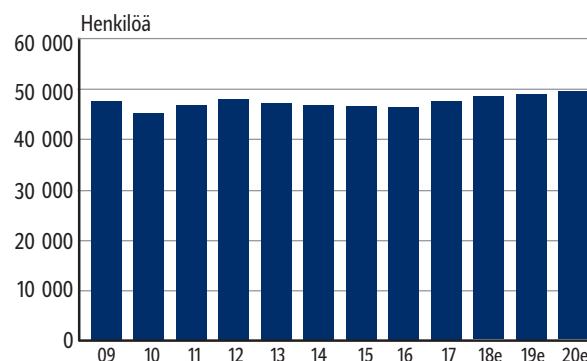
Muiden koneiden ja laitteiden valmistus on kasvanut alana hienosti viime vuosina. Syynä on varsinkin investointitavaroiden markkinoiden kasvu, joka hyödyttää Suomen vientiä. Investoinnit ovat olleet hyvällä tasolla kaikilla toimialan tärkeimmillä vientimarkkina-alueilla. Palveluviennin merkitys on huomattava. Arvioimme tänä vuonna tuotannon määrän kasvavan 3 prosenttia ja vuonna 2020 edelleen 2 prosenttia. Tänä vuonna työllisten määrä kasvaa 1 prosentin ja ensi vuonna vielä 1 prosentin.

Yritysmäärä on ollut alalla vähenemään päin viime vuodet. Niistä monet suurimmat ovat uudistaneet liiketoimintamallejaan siten, että toimitettujen laitteiden käytöstä, ylläpidosta, huollosta ja korjaamisesta on tullut yhä tärkeämpi osa liiketoimintaa. Yritysten tase on keskimäärin noin kaksinkertainen liikevaihtoon nähden, ja toimintaan sitoutuu merkittävästi pääomia. Alan yritysten vakavaraisuus on viime vuosina ollut hyvä ja toiminta kannattavaa.

Toimialalla on muutamia yrityksiä, jotka edustavat globaalistakin alansa huippua. Noin 40 prosenttia koko alan Suomen henkilöstöstä työskentelee kahdeksan suurimman yrityksen palveluksessa. Hankintoineen tämä ala ruokkii useita toisia metallitoimialoja. Lisäksi suuryritysten toiminnan vaikutus heijastuu myös välillisesti alihankkijoiden, kuljetus- ja varastointitoiminnan ja palvelujen työllisyyteen.

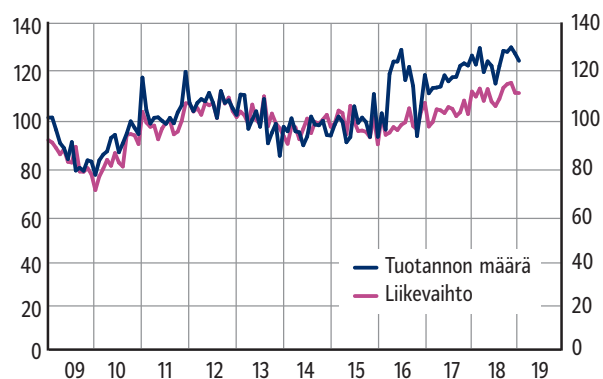
Toimialan seitsemän isoa suomalaista pörssiyritystä ovat Kone Oyj, Wärtsilä Oyj, Konecranes Oyj, Metso Oyj, Valmet Oyj, Cargotec Oyj ja Outotec Oyj. Näiden yritysten yhteenlaskettu tilauskanta oli kymmenyksen suurempi viime vuoden lopussa kuin vuotta aiemmin. Yritysten markkina-arvot

Kuvio 11
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 12
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettut sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

tippuivat edellisestä vuodesta. Poikkeuksena tästä oli Valmet, jonka markkina-arvo oli kasvanut. Kaikkien liikevaihto kasvoi tilikaudella 2018, ja toiminta oli kannattavaa. Outotecilla ilmeni kuitenkin kannattavuusongelmia vuoden 2018 viimeisellä neljänneksellä. Kahdeksas suuri yritys on Sandvik AB, joka on noteerattu Tukholman pörssissä.

Cargotec on ilmoittanut rakentavansa Tampereelle digitaalisten ratkaisujen kehitysyksikön, johon syntyy noin 20 työpaikkaa. Wärtsilä on jo aiemmin ilmoittanut rakentavansa Vaasan Vaskiluotoon uudet tilat tuotantoa sekä tutkimus- ja kehitystoimintoja varten. Alkuvuonna käytyjen yt-neuvottelujen seurauksena Wärtsilä kuitenkin ilmoitti irtisanovansa 78 työntekijää Suomessa. Kaikkiaan Wärtsilä-konserni vähentää globaalisti 1 200 työpaikkaa.

Toimialalla on myös pienempiä menestyjiä. Esimerkiksi Logset Oy Ab valmistaa Mustasaaressa kuormatraktoreita, harvestereita ja hakkuulaitteita. Näitä metsätyökoneita on viety vuosien varrella 25 maahan. Tilikaudella 2018 yhtiön liikevaihto oli 40,1 miljoonaa euroa ja henkilöstöä oli 70. Toiminta on viime vuosina ollut pääosin kannattavaa.

Pienetkin yritykset voivat erikoistua teknisesti vaativiin tuotteisiin. Iisalmessa toimiva Ahmotuote Oy valmistaa voimansiirtokomponentteja ja erilaisia koneenosia, kuten esimerkiksi hammaspyöriä, laippoja, akseleita ja koteloita. Tilikaudella 2018 yhtiön liikevaihto oli 4,0 miljoonaa euroa. Yrityksessä työskenteli 33 henkeä. Toiminta on ollut jo vuosia voitollista.

Koko alan tuotantoa tarkastellen metsä-, maanrakennus-, metsäteollisuus- ja kaivoskoneiden menekki on ollut hyvä. Lisäksi esimerkiksi nosturien ja trukkien myynti on sujunut hyvin ja maatalouskoneiden kysyntä vilkastunut. Tämä perustuu talouden edelleen jatkuneeseen hyvään vireeseen. Telakoilla riittää kysyntää erilaisille ris-teilijöihin tarvittaville laitteille useiksi vuosiksi eteenpäin. Toisille telakoille tuotteiden myynnissä on haasteita, sillä rahtilaivoja tilattiin viime vuon-nakin hyvin vähän.

Vientiin menee noin puolet alan tuotannosta. Viennille on löytynyt kasvavia kohdemaita. Esimerkiksi Meksikoon vienti kasvoi 55 ja Indonesiaan 39 prosenttia vuonna 2018.

3.5. ELEKTRONIikkATEOLLISUUS

Sopimusalat:	Teknologiäteollisuus
Tuotteet:	Televiestintä-, säähavainto-, sairaala-, hammashoito- ja verkkolaitteet, älykellot ja anturit
Tärkeimmät asiakkaat:	Televiestintä ja sähkölaitteiden valmistus
Henkilöstön määrä 2017:	21 400 (-9 %)
Tuotanto 2017:	9,6 miljardia euroa (+3 %), (8 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	13,7 miljardia euroa (+8 %), (10 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	576 (+5)
Tavaravienti 2018:	2,55 miljardia euroa (+5 %)
Vientimaat 2018:	Yhdysvallat, Kiina, Saksa, Alankomaat, Intia, Japani ja Ranska
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 13,2 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 45,4 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Elektroniikkateollisuus on jättänyt taakseen vuosia jatkuneen kurjistumiskiirteen. Terveysteknologiayritysten menestys paikkaa televiestintäalan matalampaa virettä. Palveluvienti on erityisen tärkeä tälle toimialalle. Arvioimme tuotannon määrän kasvavan tänä vuonna 2 prosenttia ja vuonna 2020 vielä 1 prosentin. Työllisten määrä kasvaa tänä vuonna 1 prosentin ja säilyy ensi vuonna ennallaan.

Alan yritysten tase on keskimäärin yli nelinkertainen liikevaihtoon verrattuna, joten toimintaan sitoutuu valtavasti pääomaa. Suomessa valmistetaan enää pieniä elektroniikan tuote-eriä.

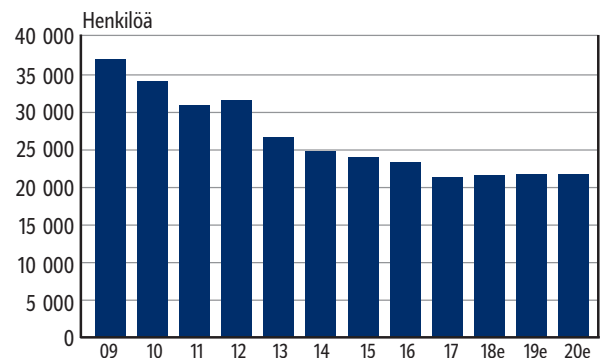
Merkittävin yritys on Nokia Oyj, joka työllistää yli neljänneksen toimialan Suomen henkilöstömäärästä. Sen globaali liikevaihto väheni noin 2 prosentilla tilikaudella 2018. Toiminta kääntyi loppuvuonna kannattavaksi, joten Alcatel-Lucent-yrityskaupan kustannukset lienevät nyt enimmäkseen maksetut.

Ensimmäisiä 5G-verkkoja on alettu rakentaa edelläkävijämarkkinoilla, kuten Yhdysvalloissa, Etelä-Koreassa, Kiinassa ja Japanissa. Televerkkomarkkinoita jaetaan samalla uudestaan. Tämä tuo Nokialle suuria mahdollisuuksia, koska sillä on laaja tuotevalikoima verkkolaitteissa ja myös softa-osaamista. Suomessa noin 6 000 henkeä työllistävä Nokia kuitenkin ilmoitti alkuvuonna käyttäjien yt-neuvottelujen tuloksena, että 280 henkilöä vähennetään Suomen yksiköistä tämän vuoden aikana.

Toimialan yrityksissä on käytössä monenlaisia ansaintalogiikoita. Esimerkiksi Mariachi Oy on erikoistunut erilaisten ammattikäyttöön tarkoitettujen laitteiden tuotekehittelyyn sekä sopimussuunnitteluun ja -valmistukseen. Näitä laitteita tehdään teollisuuden, tietoliikenteen ja terveysteknologian tarpeisiin. Mariachi työllistää Kaarinassa 43 henkilöä. Tilikaudella 2018 yhtiön liikevaihto oli 5,8 miljoonaa euroa ja toiminta on ollut voitollista.

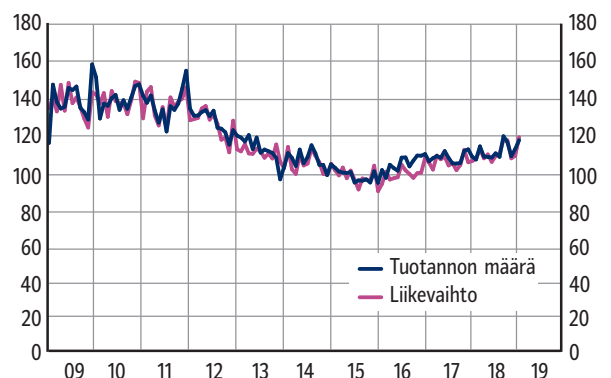
Digitalisaatio tuo elektroniikan yhä tärkeämmäksi osaksi kaikenlaisia koneita ja laitteita. Elektroniikkaa hyödynnetään yhä enemmän, ja sen osuus teknisten tuotteiden loppuhinnasta kasvaa.

Kuvio 13
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 14
Elektroniikkateollisuus ja sähkölaitteiden valmistus, tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettut sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

3.6. SÄHKÖLAITTEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Teknologiäteollisuus
Tuotteet:	Sähköturbiinit, generaattorit, sähkökojeet, kaapelit, hitsauskoneet, sähkökeskukset ja muuntajat
Tärkeimmät asiakkaat:	Rakentaminen sekä muiden koneiden ja laitteiden valmistajat
Henkilöstön määrä 2017:	16 400 (0 %)
Tuotanto 2017:	4,9 miljardia euroa (+5 %), (4 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	5,5 miljardia euroa (+7 %), (4 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	403 (+1)
Tavaravienti 2018:	2,87 miljardia euroa (+6 %)
Vientimaat 2018:	Saksa, Etelä-Korea, Yhdysvallat, Ruotsi, Tanska, Italia, Viro, Norja ja Kiina
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 7,4 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omaraisuusaste 42,1 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Sähkölaitteiden valmistuksen kasvu hidastuu kotimaisen rakennusboomin hiljentyessä. Energia-alan investoinnit pitävät silti yllä sähkölaitteiden kysyntää. Akkuteknologiasta näyttää syntyvän piristysruiske toimialalle. Arviomme mukaan vuonna 2019 tuotannon määrä kasvaa 2 prosenttia ja vuonna 2020 vielä 1 prosentin. Työllisten määrä kasvaa tänä vuonna 1 prosentilla ja vuonna 2020 taso säilyy ennallaan.

Sähkölaitteiden valmistajista enemmistö tekee lopputuotteita, jotka ovat yleensä investointitavaroita. Kodinkoneiden ja muiden kulutustavaroiden valmistus on Suomesta jo lähes hävinnyt. Lain-säädäntö ja standardit määrittelevät minkälaisia tuotteita voidaan tehdä.

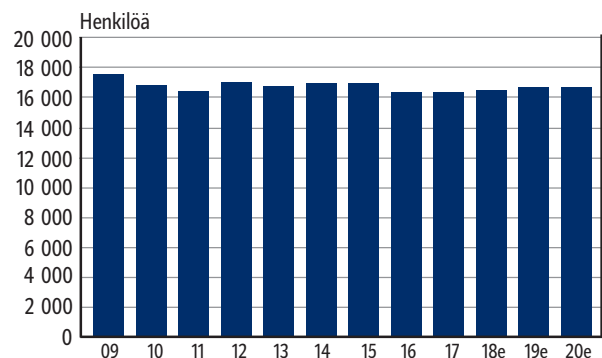
Alan tärkein konserni on ABB Group, jonka Suomen eri toimipisteissä työskentelee vajaa kolmannes koko toimialan henkilöstömäärästä. Sen tuotteet käsittävät muun muassa erilaisia sähkövoima- ja teollisuusrobotiikkajärjestelmiä. ABB on ilmoittanut luopuvansa Power Grids toiminnoista Hitachin hyväksi, jonne kaupan myötä siirtyy Suomessa satoja työntekijöitä. ABB on organisoinut toimintaansa uudelleen, jolloin Suomen toimintojen asema on heikentynyt konsernin sisällä.

Pienemmistä yrityksistä mainittakoon Finn-kumu Oy, joka suunnittelee, valmistaa ja myy sähköjakeluun tarkoitettuja tuotteita. Tällaisia ovat kaapelijakokaapit sekä muuntamot ja niiden kojeistot. Yritys työllistää 25 henkeä Kurikassa. Tilikaudella 2017 yhtiön liikevaihto oli 13,5 miljoonaa euroa. Viime vuosina toiminta on kasvanut nopeasti ja on voitollista.

Sähkölaitteiden tarve kasvaa esimerkiksi sähköverkkojen rakentamisen, automaation ja robotisaation sekä sähköautojen yleistymisen myötä. Akkujen valmistus tuo nostetta toimialalle. Valmet Automotive on ilmoittanut perustavansa Saloon

tehtaan, jossa valmistetaan akkuja sähköautoihin. Saloon syntyy 300 uutta työpaikkaa. Myös Finnish Batteries kertoo perustavansa Janakkalaan akku-tehtaan, jonka tuotteita käytetään kiinteistöjen ja sähköverkkojen energiavarastointiin.

Kuvio 15
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

3.7. MOOTTORIAJONEUVOJEN JA PERÄVAUNUJEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Teknologioteollisuus
Tuotteet:	Henkilöautot ja linja-autot, niiden osat ja tarvikkeet, erikoisajoneuvot, moottorikelkat sekä perävaunut ja puoliperävaunut
Tärkeimmät asiakkaat:	Kotitaloudet ja kuljetusalan yritykset
Henkilöstön määrä 2017:	8 600 (+21 %)
Tuotanto 2017:	1,9 miljardia euroa (+20 %), (2 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	2,0 miljardia euroa (+19 %), (2 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	235 (+8)
Tavaravienti 2018:	3,68 miljardia euroa (+19 %)
Vientimaat 2018:	Saksa, Ruotsi, Venäjä, Norja, Ranska ja Kanada
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 1,7 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 30,7 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Moottoriajoneuvojen valmistajilla menee hienosti. Toimialan yritysten ongelmana on kuitenkin alhainen kannattavuus. Ennustamme tuotannon kasvavan 5 prosenttia vuonna 2019. Ensi vuonna tuotanto pysyy tämänvuotisella tasolla. Työllisyys kasvaa 5 prosenttia vuonna 2019 ja pysyy ennallaan seuraavana vuonna.

Valmet Automotive Oy:n Uudenkaupungin tehdas on ollut viime vuodet Suomen nopeimmin kasvava teollinen työpaikka. Tällä hetkellä siellä työskentelee lähes 4 500 henkeä. Kasvun ovat mahdollistaneet yrityksen onnistuneet strategiset valinnat, mutta myös eurooppalaisten autojen korkea kysyntä on vaikuttanut. Euroopassa on kapasiteettipulaan vastattu siirtämällä tuotantoa Valmet Automotivelle ja muille sopimusvalmistajille. Eurooppalaisen autoteollisuuden tilanne on kuitenkin heikentynyt nopeasti. Monet autonvalmistajat ovatkin ilmoittaneet irtisanomisista ja tuotannon leikkauksista.

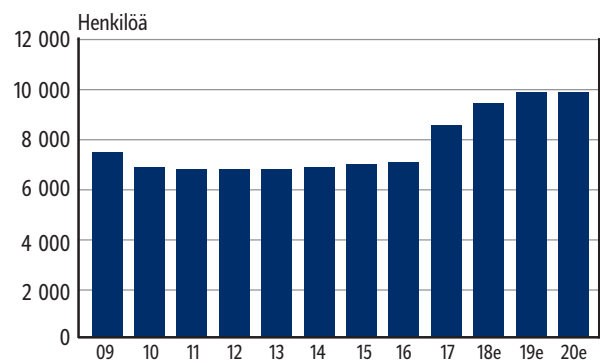
Henkilöautojen valmistus on murrosvaiheessa. Sähkökäyttöisten ja itseohjautuvien autojen yleistyminen avaa menestysmahdollisuuksia yrityksille, jotka paitsi kehittävät uusia ratkaisuja myös ottavat ne nopeasti käyttöön. Sopimusvalmistajien etuna on suuria autonvalmistajia ketterämpi toiminta tässäkin suhteessa. Valmet Automotive on ilmoittanut rakentavansa sähköautojen akkuja valmistavan tehtaan Saloon. Tehdas työllistää valmistuttuaan 300 henkilöä.

Toimialan toinen suuri yritys on Agco Power Oy, joka valmistaa moottoreita Nokialla. Nokian yksikön asema on vahvistunut konsernin sisällä. Tästä osoituksena on laaja investointiohjelma, jonka aikana esimerkiksi laajennetaan kokoonpanotehdasta. Samalla yritys panostaa vähemmän polttoainetta vaativien moottoreiden kehittämiseen. Investointi tulee lisäämään Suomessa kehitettyjen

ja valmistettujen moottoreiden käyttöä Agco-konsernin traktoreissa ja leikkuupuimureissa, jotka valmistetaan muissa maissa. Mahdollisesti myös muut valmistajat alkavat käyttää Nokian tehtaan moottoreita.

Raskaan liikenteen perävaunuja valmistaa Suomessa useampi yritys, joilla menee hyvin.

Kuvio 16
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 17
Liikevaihto, kausitasoitettu sarja (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

3.8. MUIDEN KULKUNEUVOJEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Teknologioteollisuus, Veneenrakennusteollisuus
Tuotteet:	Laivat, raideliikenteen kulkuneuvot, ilma-alukset, veneet ja miehistönkuljetuskalusto
Tärkeimmät asiakkaat:	Laivanvarustamot, liikennelaitokset, puolustusvoimat ja kotitaloudet
Henkilöstön määrä 2017:	7 700 (+4 %)
Tuotanto 2017:	2,0 miljardia euroa (-5 %), (2 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	2,2 miljardia euroa (+12 %), (2 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	344 (+3)
Tavaravienti 2018:	1,00 miljardia euroa (-23 %)
Vientimaat 2018:	Saksa, Kypros, Tanska, Ruotsi, Norja ja Yhdysvallat
Kannattavuus 2017:	Nettotulos -1,9 %, heikko (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 25,3 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Muiden kulkuneuvojen tuotanto ja työllisyys ovat vakaassa kasvussa. Merkittävimmät tekijät myönteiseen kehitykseen ovat Turun telakan ja sen alihankkijoiden kasvu ja tehdyt investoinnit. Myös venevalmistajilla ja raideliikenteen kalustoon keskittyneellä Škoda Transtech Oy:llä menee hyvin. Ennustamme toimialan tuotannon lisääntyvän 7 prosenttia vuodessa vuosina 2019 ja 2020. Alan työllisten määrä kasvaa 5 prosenttia vuodessa seuraavien kahden vuoden aikana.

Meyer Turku Oy:n suuri tilauskertymä ja yrityksen tekemät investoinnit ovat nostaneet koko toimialan vahvaan kasvuun. Vaikka Turun telakan ja sen alihankkijoiden tilanne on parantunut vuodesta 2016 lähtien, näkyy käänne tuotantomäärissä vasta tänä vuonna. Turusta on tarkoitus luovuttaa tänä vuonna kaksi luksusristeilijää, kun viime vuosina luovutuksia on yleensä ollut vain yksi. Aluksista jälkimmäinen on suurin telakalla valmistuva laiva kymmeneen vuoteen. Tulevina vuosina alusten koko suurenee ja valmistumistahti tihenee.

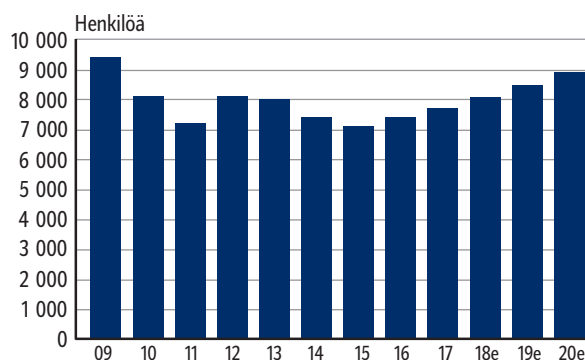
Kuten Turussa myös Rauman telakalla nähdyn myönteisen käänne taustalla on omistusrakenteen muutos. Valtio on ollut aktiivinen telakanomistaja kummallakin paikkakunnalla. Myös Porin Mäntyluotoon perustettiin uusi yritys, kun suomalaiset yrittäjät ostivat vaikeuksiin ajautuneen Technipin yksikön kesällä 2018. Luultavammin myös Helsingissä suunnanmuutos parempaan vaatisi uuden, vahvan omistajan löytymistä telakalle.

Veneitä valmistaville yrityksille viime vuosi oli hyvä: kotimaan myynti ja vienti vetivät. Tuhansien järvien maassa kasvun taustalla oli kohentunut kuluttajaluottamus ja lämmin kesä. Suomessa valmistettavien veneiden kirjo on laaja. Joukkoon mahtuu monikymmenmetrisiä hiilikuidusta ja

puusta valmistettuja luksusveneitä sekä runsaasti erilaisia alumiini-, puu- ja muoviveneitä. Suuri osa veneenvalmistajista on pieniä tai keskisuuria yrityksiä.

Puolustusvälinekonserni Patrialla on ollut pula tilauksista viime vuosina. Puolustusvoimien suurhankinnat voivat kääntää tilanteen paremmaksi lähivuosina, mikäli hankintapäätöksissä painotetaan kotimaista valmistusta. Kyseessä ovat pitkälti poliittiset päätökset.

Kuvio 18
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

3.9. KONEIDEN JA LAITTEIDEN KORJAUS, HUOLTO JA ASENNUS

Sopimusalat:	Teknologiateollisuus, Tekninen huolto ja kunnossapito
Tuotteet:	Teollisuuden koneiden ja laitteiden huolto, korjaus ja asennus
Tärkeimmät asiakkaat:	Metalliteollisuus, paperiteollisuus, kemian teollisuus ja energian tuotanto
Henkilöstön määrä 2017:	19 900 (+2 %)
Tuotanto 2017:	3,5 miljardia euroa (+4 %), (3 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	2,5 miljardia euroa (-2 %), (2 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	2 799 (+48)
Tavaravienti 2018:	0,25 miljardia euroa (+8 %)
Vientimaat 2018:	Yhdysvallat, Venäjä, Kiina, Ruotsi, Saksa ja Iso-Britannia
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 3,3 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 33,0 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Teollisuuden ja energia-alan investointien lisääntyminen on heijastunut myönteisesti korjaukseen, huoltoon ja asennukseen. Investointien taustalla on teollisuuden hyvä kilpailukyky sekä teollisuusyritysten luonnollinen tarve uusia ja päivittää tuotantokapasiteettiaan. Teollisuustuotannon kasvun hidastuminen näkyy jonkun verran toimialan ennuusteessa. Vuonna 2019 toimialan tuotanto kasvaa 2 prosenttia ja seuraavana vuonna vielä 1 prosentin. Tänä vuonna työllisyys kohenee 2 prosentilla ja pysyy vuonna 2020 ennallaan.

Hintakilpailu on palvelullisella alalla kovaa. Osalla ulkomaisista yrityksistä kilpailukyky perustuu työntekijöiden heikompiin työehtoihin ja alempaan palkkatasoon. Tällöin kilpailutilanne on epäreilu suomalaisten toimijoiden kannalta.

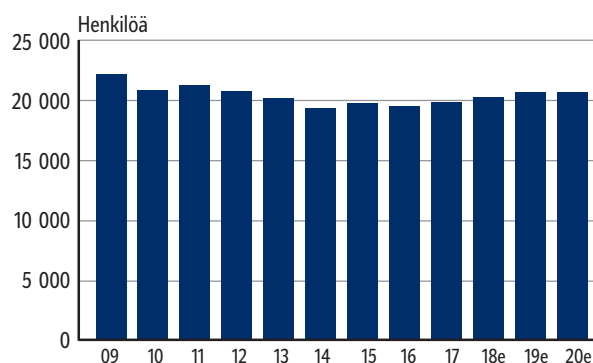
Toki yritykset tekevät myös tilauksia, joissa osaaminen korostuu hintaa enemmän. Tällaisia ovat varsinkin teollisen internetin ratkaisuihin ja robotiikkaan tehtävät investoinnit. Ne vaativat palvelun tarjoajalta korkealuokkaista ammattitaitoa ja palvelua sekä tuotekehityspanostuksia. Projekteissa aikataulun ja laadun hallinta ovat tärkeitä tilaajayrityksille, sillä epäonnistuessaan hankkeet saattavat aiheuttaa mittavia kilpailukykyhaittoja.

Toimialan suurin yritys on kotimainen Caverion Oyj, joka työllistää Suomessa yli 4 000 henkeä. Yritys on kasvanut, kun teollisuusyritysten huolto- ja kunnossapitotehtävät on ulkoistettu ja palvelu ostetaan muualta. Myös Caverion pyrkii ylläpitämään kasvua ja kannattavuutta vaativimpien palveluiden avulla.

Esimerkiksi Caverionin IoTFlex on teollisen internetin palvelukonsepti, joka mittaa älykkäiden antureiden avulla koneiden ja laitteiden kuntoa. Kerätyn tiedon, big datan, perusteella pystytään

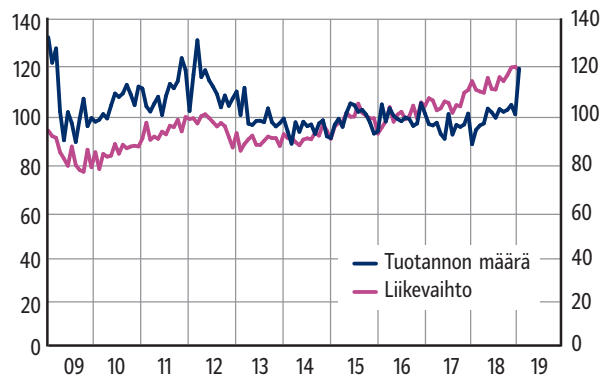
ennakoimaan vikoja. Hallitsemattomien häiriöiden ja tuotantokatkosten vähenemisen ansiosta huoltokustannukset alenevat ja tuottavuus paranee. Osaamista vaativat projektit luovat suomalaisille yrityksille mahdollisuuksia palveluviennin kasvattamiseen.

Kuvio 19
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 20
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettut sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

3.10. METALLIMALMIEN LOUHINTA

Sopimusalat:	Malmikaivokset
Tuotteet:	Metallimalmit ja niistä tehdyt rikasteet, nikkeli, kulta, kupari, kromi ja sinkki
Tärkeimmät asiakkaat:	Metallin jalostus, erityisesti teräksen, nikkelin ja kuparin tuottajat sekä koruteollisuus
Henkilöstön määrä 2017:	2 100 (0 %)
Tuotanto 2017:	1,0 miljardia euroa (+7 %), (1 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	1,0 miljardia euroa (+33 %), (1 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	27 (+2)
Tavaravienti 2018:	0,39 miljardia euroa (-12 %)
Vientimaat 2018:	Sveitsi, Ruotsi, Australia, Kiina ja Yhdysvallat
Kannattavuus 2017:	Ei saatavana
Vakavaraisuus 2017:	Ei saatavana

Metallikaivokset ovat nousseet vahvasti julkiseen keskusteluun viimeisen puolen vuoden aikana. Keskustelussa on esitetty kaivoslain uudistamista, kaivosveron käyttöönottoa, ympäristötakuumaksujen korotuksia ja viranomaistoiminnan parantamista. Näillä toimilla on toteutuessaan vaikutusta malminlouhinnan tulevaisuuteen. Lähiaikojen kehitys on kuitenkin myönteistä. Ennakoimme alan tuotannon kasvavan 5 prosenttia sekä vuonna 2019 että vuonna 2020. Työllisyys pysyy ennallaan.

Henkilöstömääriltään suurimmat metallimalmikaivokset sijaitsevat Sotkamossa, Kittilässä, Sodankylässä ja Kemissä. Näihin kaivoksiin investoidaan. Niiden tuotannossa ei myöskään ole ollut merkittäviä ongelmia, mikä näkyy koko toimialan tuotannon kasvuna. Joillain pienemmillä kaivoksilla on yhä ongelmia. Toisaalta Raahen kultakaivos on avattu uudestaan ja Sotkamon hopeakaivos otettu käyttöön maaliskuussa.

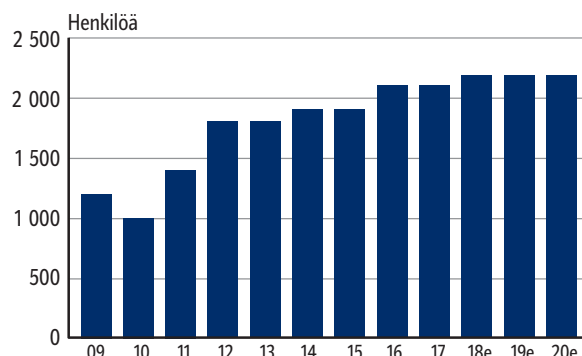
Akuissa käytettävien metallien kysynnän kasvu on parantanut toimialan näkymiä huomattavasti. Sotkamossa ja Kylälahdella tuotetaan kobolttia ja muita akkumetalleja. Niiden tuotanto on jo vahvistanut olemassa olevien kaivosten toimintaedellytyksiä ja pidentänyt niiden käyttöikä. Myös uusia akkumetallikaivoshankkeita on valmisteilla.

Akkumetallien tuotanto saattaa tulevaisuudessa toimia pohjana kansainvälisestikin merkittävälle suomalaiselle akkuklusterille. Valtio on perustanut Suomen Malmijalostus Oy:n, joka sijoittaa rahaa kaivosyhtiöihin ja -projekteihin yritystoiminnan synnyttämiseksi. Yhtenä painopisteenä ovat juuri akkumateriaalit.

Vaikka valtiovalta, kaivosyhtiöt ja muut sidosryhmät ovat viimeisen vuosikymmenen aikana panostaneet kaivostoiminnan ekologiseen

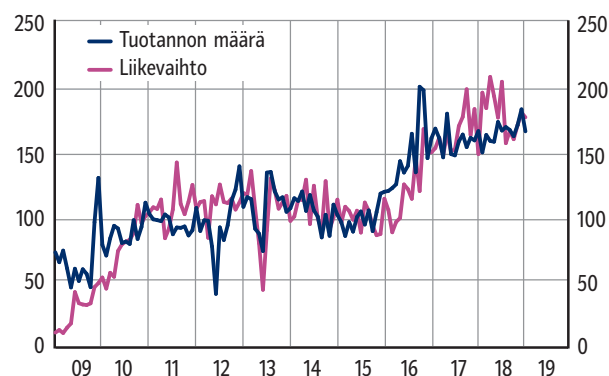
kestävyyteen, ei ongelmista ole päästy eroon. Nämä ongelmat tulee ratkaista, sillä kaivoksilla on merkittävä asema työllistäjinä ja metalliteollisuuden raaka-ainetoimittajina. Kaivoslain uudistaminen ja kaivosten verotuksen kiristäminen vaikuttavat toteutuessaan alan tuotantomääriin, koska Suomessa on myös heikosti kannattavia kaivoksia.

Kuvio 21
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 22
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettu sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

4. Kemian sektorilla kemiat kohtaavat

4.1. TUOTANNON JA TYÖLLISYYDEN KEHITYS KEMIAN ALOILLA

Kemian sektorilla ennustamme kemianteollisuuden sekä nahka- ja kenkäteollisuuden tuotannon ja työllisyyden muutoksia. Kemianteollisuuden kasvuvauhti hidastui vuonna 2018, eikä nopeaa käännettä parempaan ole odotettavissa vuoteen 2020 mennessä. Ennustamme, että tuotanto kasvaa 1 prosentin vuonna 2019 mutta kääntyy 1 prosentin laskuun vuonna 2020. Työllisyys paranee 1 prosentin vuonna 2019 ja säilyy muuttumattomana vuonna 2020.

Suomen kemianteollisuudella on monta tukijalkaa. Sen tuotteita käytetään laajalti muualla teollisuudessa, rakentamisessa ja maataloudessa. Tästä syystä alalla ei yleensä nähdä suuria suhdannevaihteluita. Sen sijaan liikevaihdolla mitattuna muutokset voivat olla rajuja. Siihen on usein syynä raakaöljyn maailmanmarkkinoiden hinnan muutokset. Raakaöljyn hinta on noussut vuodesta 2016 lähtien lukuun ottamatta vuoden 2018 hinnannudotusta.

Kemianteollisuuden tuotos on kasvanut lähes yhtäjaksoisesti viime vuosikymmeneltä lähtien. Yli kolmannes tuotannosta on öljynjalostusta, käytännössä Neste Oyj:n valmistamia öljytuotteita. Vaikka Nesteen liiketoiminnan kannattavuus on huipputasoa, tuotanto ei ole kasvanut. Vuonna 2020 tuotantoa laskee hetkellisesti Porvoon jalostamon huoltotauko.

Kemianteollisuuden kasvu on tullut kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistuksesta sekä lääketeollisuudesta, joissa on tehty paljon investointeja. Nämä alat ovat yhteensä noin puolet kemianteollisuudesta ja jatkavat kasvua myös vuosina 2019 ja 2020.

Myös kenkä- ja nahkateollisuuden suhdanne-tilanne lähti heikentymään viime vuonna. Näkymät ovat heikot vuosille 2019 ja 2020: tuotanto ja työllisten määrä laskevat.

ULKOMAISEN TYÖVOIMAN KÄYTTÖ VÄHÄISTÄ

Kemian sektorilla ulkomaisen työvoiman käyttö ei ole yleistynyt. Alat eivät ole erityisen suhdanneherkkiä, eikä väliaikaista tai kausityövoimaa tarvita yleisemmin. Poikkeuksena ovat prosessi-teollisuuden tuotantolaitosten, kuten jalostamoiden ja kemikaalitehtaiden huoltotauot, joihin tarvitaan kerralla paljon erityisalan osaajia. Auto- ja rengasaloilla renkaanvaihtosesongit aiheuttavat tilapäisen työvoiman tarvetta, mutta pääsääntöisesti sesongit hoidetaan ylitoilla ja muilla työajan järjestelyillä.

Taulukko 4

Kemianteollisuuden keskeiset ennusteet			
	2018e	2019e	2020e
Tuotannon määrän muutos, %	1	1	-1
Työllisyyden muutos, %	1	1	0
Työtuntien muutos, %	1	0	-1
Tuottavuuden muutos, %*	0	1	0

* Tuotanto työtuntia kohden

Taulukko 5

Liikevaihdon vuosimuutokset vuosina 2017 ja 2018		
	Liikevaihdon vuosimuutos, %	
	2017	2018
Teollisuuden liikevaihto	7,7	6,1
Kenkien ja nahkatuotteiden valmistus	2,7	0,0
Kemianteollisuus *	12,2	10,2
Kauppan liikevaihto	4,7	3,8
Moottoriajoneuvojen vähittäiskauppa	4,3	3,5
Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus	5,7	4,7

* Jalostetut öljytuotteet, kemikaalit ja kemiallisten tuotteiden valmistus, lääkeaineet ja lääkkeet sekä kumi- ja muovituotteet yhteensä

Lähde: Tilastokeskus

Teollisuusliiton tutkimusyksikön huhtikuussa toteuttaman Suhdannekyselyn mukaan kemian sektorin työpaikoista vain harva on käyttänyt ulkomaista työvoimaa. Kyselyyn vastanneiden pääluottamusmiesten mukaan ulkomaisia työntekijöitä ei joko ole palkattu (91 %) tai jos on, niin vain jonkin verran (7 %). Muutama vastaajista kertoo palkatun paljon (2 %) ulkomaalaisia työpaikalleen.

Mitenkään yleistä ei pääluottamusmiesten mukaan ole työn ulkoistaminen tai työvoiman vuokraaminen kemian sektorin työpaikoilla. Vastanneiden työpaikoilta on ulkomaisten alihankkijoiden tehtäväksi siirretty töitä jonkin verran (9 %), paljon (2 %) tai erittäin paljon (1 %). Kymmenesosa kertoo, että työpaikoilla on käytetty ulkomaista vuokratyövoimaa. Autoaloilla ulkomaisen tai vuokratyövoiman käyttö ja osa-aikaiset työsuhteet ovat erittäin vähäisiä.

LUOTTAMUSMIEHET LUOTTAVAISIA

Suhdannekysely kertoo, että kemian sektorin pääluottamusmiehet arvioivat alojensa tuotannon ja työllisyyden olevan hyvällä tasolla. Vastaajista melkoinen osuus (42 %) kertoo tuotannon kasvaneen viimeisen kuuden kuukauden aikana, ja yhtä usea (43 %) uskoo kasvun jatkuvan vielä tulevina kuukausinakin. Tuotannon vähenemisestä raportoi reilu kymmenesosa (13 %) vastaajista. Joka kymmenes (10 %) arvioi tuotannon määrän laskevan seuraavan puolen vuoden aikana.

Työvoimalle on ollut kysyntää viimeisten kuuden kuukauden aikana. Selvä enemmistö vastaajien työpaikoista on palkannut työntekijöitä joko jonkin verran (70 %) tai paljon (7 %). Pääluottamusmiehistä 44 prosenttia arvioi työllisyyden parantuneen ja 47 prosenttia tarpeen pysyneen ennallaan. Kyselyyn vastanneista kolmasosa (30 %) arvioi työllisyyden parantuvan tulevien kuukausien aikana. Työllisyyden nousua ennakoidaan sekä suurissa että keskikokoisissa yrityksissä. Yli puolet (62 %) arvioi, että työllisyys pysyy samana tulevina kuukausina.

AUTO- JA RENGASALA

Henkilöautojen kauppaa ovat häirinneet alkuvuodesta monet tekijät, yhtenä eduskuntavaalit. Vaalien alla sekä uusien että käytettyjen henkilöautojen kauppaa hidastivat poliitikkojen ja puolueiden varsin erilaiset näkemykset autoilun tulevaisuudesta. Polttomoottori tulee joka tapauksessa olemaan vielä pitkään henkilöautojen yleisin voimanlähde. Pitkien etäisyyksien maassa vaaditaan suuria investointeja, että saataisiin kattava jakeluverkko vaihtoehtoisille käyttövoimille.

Autokannan nuorentumista ei nykyisillä ensirekisteröinti- ja käytettyjen autojen tuontimäärillä tapahdu. Muissa pohjoismaissa rekisteröidään autoja asukasta kohti selvästi Suomea enemmän. Onkin luonnollista, että heidän vaihtoautoilleen on otollinen markkina tässä naapurissa.

Tärkeää olisi, että tuleva hallitus tekisi selkeitä ja pitkäjänteisiä päätöksiä autoilun verotuksen ja lainsäädännön suhteen. Olivat ne sitten millaisia tahansa.

JALOMETALLIALA YHÄ AHTAAMALLA

Suomi 100 -kampanjan piristämä korujen ja kulta-sepäntuotteiden kauppa kääntyi viime vuonna jälleen laskutrendiin. Korujen selvästi tärkein myyntisesonki on joulukauppa, joka on myös vuosi vuodelta lyhyempi ja määrältään pienempi. Korut ovatkin menettäneet asemaansa perinteisenä lahjana. Niiden sijaan lahjaksi annetaan yhä yleisemmin joko kulutuselektroniikkaa tai riihikuivaa.

Myös ulkomainen halpantuonti hankaloittaa kotimaisten valmistajien tilannetta. Usein Kiinasta tuotu koru maksaa vähemmän kuin vastaava määrä raaka-ainetta kotimaiselle valmistajalle.

Alan henkilöstön määrä on ollut laskussa jo vuosia ja on todennäköistä, että määrä laskee hieman tänäkin vuonna. Henkilöstön määrä vuonna 2018 oli noin 400.

MUUT SOPIMUSALAT

Kemian sektoriin kuuluvat myös harja- ja sivellin-alat ja veneenrakennusteollisuus, jotka ovat pieniä sopimusaloja. Niitä ei ole erikseen tilastoitu Tilastokeskuksen toimialaluokituksissa. Veneiden rakentaminen tilastoidaan toimialaan ”Muiden kulkuneuvojen valmistus”, jota käsitellään tämän katsauksen luvussa 3.8.

Teollisuusliiton kevään 2019 Suhdannekyselyyn vastasi 239 kemian alojen ja 133 autoalojen pääluottamusmiestä. Kaikkiaan kemian sektorin työpaikoilla on 526 pääluottamusmiestä. Sektorin pääluottamusmiesten vastausaktiivisuus on hyvä sekä kemian alojen (45,4 %) että autoalojen (47,3 %) osalta.

4.2. KENKIEN JA NAHKATUOTTEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Kenkä- ja nahkateollisuus
Tuotteet:	Jalkineet, laukut, reput, muokattu nahka ja turkikset
Tärkeimmät asiakkaat:	Teollisuus, rakentaminen, kotitaloudet ja puolustusvoimat
Henkilöstön määrä 2017:	1 600 (0 %)
Tuotanto 2017:	0,2 miljardia euroa (+10 %), (alle 1 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	0,2 miljardia euroa (+7 %), (alle 1 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	179 (+10)
Tavaravienti 2018:	0,10 miljardia euroa (-4 %)
Vientimaat 2018:	Ruotsi, Venäjä, Norja, Viro ja Intia
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 15,6 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 81,8 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Suomen kenkätuotannosta noin puolet menee vientiin. Viime vuonna vienti lähti laskuun. Vaikka kotimaan myynti on kasvussa, se ei yksistään riitä kääntämään suuntaa. Ennustamme, että kenkien ja nahkatuotteiden tuotanto kääntyy 2 prosentin laskuun vuonna 2019 ja supistuu edelleen 1 prosentin ensi vuonna. Työllisyys putoaa nopeammin: 4 prosenttia vuonna 2019 ja 2 prosenttia vuonna 2020.

Suomen kenkäteollisuus on erikoistunut työ- ja turvajalkineisiin, joita valmistavat Sievin Jalkine Oy ja Ejendals Suomi Oy. Sievillä on kenkävalikoimassaan myös vapaa-ajan jalkineita. Näiden yritysten liikevaihto on yli puolet koko toimialasta. Yritysten kotimaan myynti on kasvanut tasaisesti teollisuuden ja rakentamisen rinnalla, kun työkengeille on ollut kysyntää. Rakennusboomin hiljeneminen vuosina 2019–2020 heikentää myös työkenkien myyntiä.

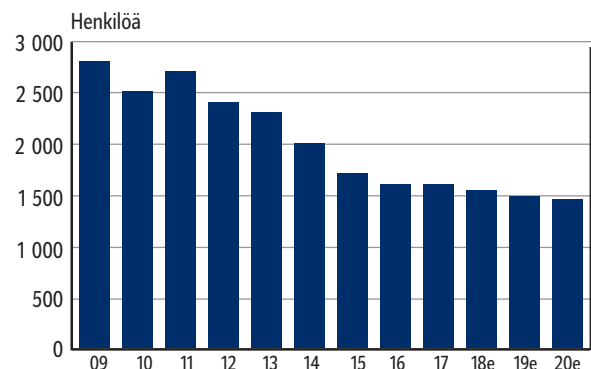
Kumpikin tekee tilauksesta jalkineita myös puolustusvoimille, viime vuosina erityisesti Ruotsiin. Uusia tilauksia ei ole kuitenkaan saatu, mikä heikentää alan vientinäkömiä.

Keväällä 2019 alalla nähtiin paljon huomiota herättänyt yritys uutinen: Reinoja ja Ainoja valmistanut PK Kappi Oy hakeutui konkurssiin. Kotikengät eivät menneet kaupaksi enää 2010-luvun alkuvuosien tahtiin. Yrityksen liikevaihto oli pieni, alle 1 prosentti koko toimialasta. Tapaus kertoo kuitenkin siitä, mitä alalla on tapahtunut pitkään: tunnettujen tuotteiden tuotanto joko lakkaa tai siirtyy pois Suomesta.

Tekstiilialan yritys Finlayson osti Reinojen ja Ainojen tuotemerkit ja aikoo valmistuttaa niitä ulkomailla. Samalla tavalla kävi vuosituuhannen alussa, kun Nokian Jalkineiden tuotanto Suomessa päättyi, mutta merkki jäi eloon monialakonserni Bernerin omistamana.

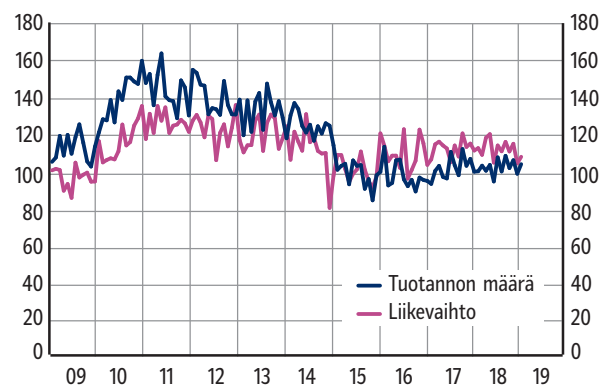
Kenties tunnetuimmaksi Suomessa tehdyiksi vapaa-ajan kengäksi jäivät Kuomat, joita valmistaa Kuomiokoski Oy. Suomeen on syntynyt myös uusia kengänvalmistajia, jotka nojaavat käsityöläisyyteen ja pienimuotoiseen tuotantoon. Yksi esimerkki on Tarvas Footwear Oy, joka aloitti vapaa-ajan jalkineiden valmistuksen Parkanossa viime vuonna.

Kuvio 23
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 24
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettut sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

4.3. JALOSTETTUIJEN ÖLJYTUOTTEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Öljy-, maakaasu- ja petrokemianteollisuus
Tuotteet:	Kaasuöljyt, moottoribensiini ja nestekaasut
Tärkeimmät asiakkaat:	Öljy-yhtiöt, kotitaloudet, kuljetusyritykset, kunnat, lentoyhtiöt ja lentoasemat, meriliikenne, teollisuus ja maatalous
Henkilöstön määrä 2017:	2 800 (0 %)
Tuotanto 2017:	6,9 miljardia euroa (-5 %), (7 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	7,7 miljardia euroa (+17 %), (6 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	14 (-2)
Tavaravienti 2018:	Ei saatavissa
Vientimaat 2018:	Ruotsi, Alankomaat, Iso-Britannia, Belgia, Saksa ja Yhdysvallat
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 4,4 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 42,7 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Bensiiniä ja dieseliä valmistava Neste Oyj vastaa käytännössä kaikesta toimialan tuotannosta ja työllisyydestä Suomessa. Yritys on kasvattanut liikevaihtoaan ja -voittoaan vuodesta 2015 lähtien, mihin on vaikuttanut raakaöljyn hinnan nousu sekä tehokas ja innovatiivinen tuotanto. Tuotanto ei silti ole kasvanut merkittävästi: vuonna 2018 tuotantomäärät pysyivät Porvoossa ja Naantalissa edellisvuoden tasolla. Ennustamme, että tuotanto kasvaa 2 prosenttia vuonna 2019. Porvoon yksikön kuukausien huoltotauko aiheuttaa vuoden 2020 tuotantoon 10 prosentin pudotuksen. Työllisyys pysyy ennallaan vuosina 2019–2020.

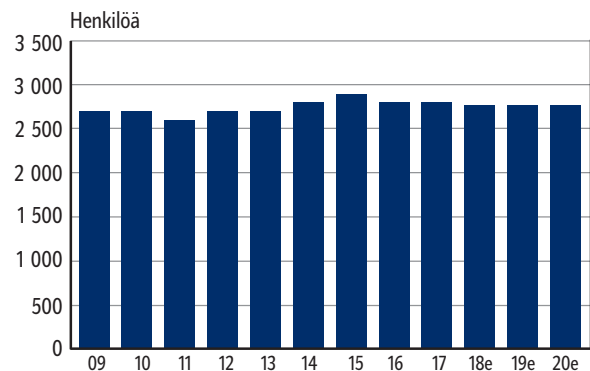
Neste teki ennätysuuden voiton vuonna 2018. Syynä oli uusiutuvista raaka-aineista valmistettujen polttoaineiden erinomainen myyntikate. Kannattavuutta kuvaa se, että näiden tuotteiden osuus on vain viidennes Nesteen koko tuotannosta, ja valmistusmäärä jopa laskee vuonna 2018. Yrityksen voitosta noin 70 prosenttia tuli uusiutuvien tuotteiden myynnistä. Raakaöljystä valmistettujen polttoaineiden myyntikate puolestaan laskee vuonna 2018. Nämä kehityskulut jatkuivat vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä.

Uusiutuvista materiaaleista, kuten kasveista, tähteistä ja jätteistä, tehtyjen polttoaineiden kysyntä kasvaa voimakkaasti maailmanlaajuisesti. Esimerkiksi lentokoneiden biopolttoaine, biokerosiini, jonka tuotanto on vasta aluillaan, voi laskea merkittävästi lentoliikenteen hiilipäästöjä.

Neste aikookin kasvattaa uusiutuvien polttoaineiden tuotantokapasiteettia: Singaporen jalostamo laajennetaan ja selvitetään mahdollisuuksia lisätä biokerosiinin tuotantoa Suomessa tai Alankomaissa. Kaikkiaan Suomen tuotanto vastaa hieman yli 80 prosenttia Nesteen maailmanlaajuisesta tuotannosta.

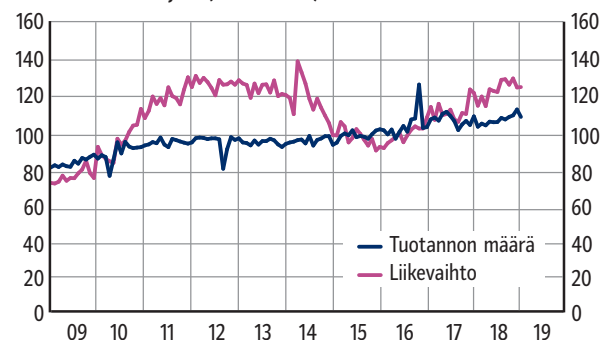
Metsäyhtiö UPM-Kymmene Oyj on selvittänyt biojalostamon rakentamista Kotkaan. Jalostamo valmistaisi liikennepolttoaineita muun muassa metsien hakkuutähteistä. Lopullista päätöstä jalostamon rakentamisesta ei ole tehty.

Kuvio 25
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 26
Kemianteollisuuden* tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettu sarjat (2015=100).

Lähde: Tilastokeskus

*Tilastokeskus julkaisee kemianteollisuuden osalta yhden liikevaihdon kehitystä kuvaavan liikevaihtoindeksin ja yhden tuotantomäärän kehitystä kuvaavan volyymin indeksin. Näissä indekseissä on laskettu yhteen tämän katsauksen sivuilla 30-33 esiteltävien toimialojen kehitys.

4.4. KEMIKAALIEN JA KEMIALLISTEN TUOTTEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Kemian perusteollisuus, Muovituoteteollisuus ja kemian tuoteteollisuus
Tuotteet:	Lannoitteet, maalit, lakat, torjunta-aineet, pesuaineet, tekokuidit ja liuottimet
Tärkeimmät asiakkaat:	Sellu-, paperi- ja pakkausteollisuus, kunnallinen vesihuolto, energia-, elintarvike- ja metalliteollisuus, kaivokset, rakentaminen, maatalous ja kotitaloudet
Henkilöstön määrä 2017:	12 800 (-1 %)
Tuotanto 2017:	7,9 miljardia euroa (+2 %), (7 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	8,5 miljardia euroa (+11 %), (6 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	292 (+4)
Tavaravienti 2018:	2,91 miljardia euroa (+1 %)
Vientimaat 2018:	Ruotsi, Saksa, Venäjä, Kiina ja Yhdysvallat
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 12,0 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 57,6 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Suomessa valmistettavien kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden kirjo on laaja. Monet niistä ovat myös sellaisia, joiden kysyntä ei heilahtelee voimakkaasti Suomessa eikä vientimarkkinoilla. Tämä tuo toimialalle vakautta. Arviomme mukaan alan tuotanto kasvaa 2 prosenttia vuonna 2019, jota seuraa 1 prosentin kasvu vuonna 2020. Työllisyys lisääntyy 1 prosentin verran vuonna 2019 ja pysyy samalla tasolla vuonna 2020.

Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus on pitkälti automatisoitua prosessiteollisuutta. Kasvu edellyttää yleensä suuria investointeja. Vuosina 2016–2017 tehdyt investoinnit lisäsivät toimialan kone- ja laitekantaa, mikä tukee tuotannon kasvua. Suurimpia työllistäjiä alalla ovat muoveja valmistava Borealis Polymers Oy ja etupäässä lannoitteita valmistava Yara Suomi Oy. Kummankin tuotanto- ja työllisyysnäkymät ovat tasaisen hyvät.

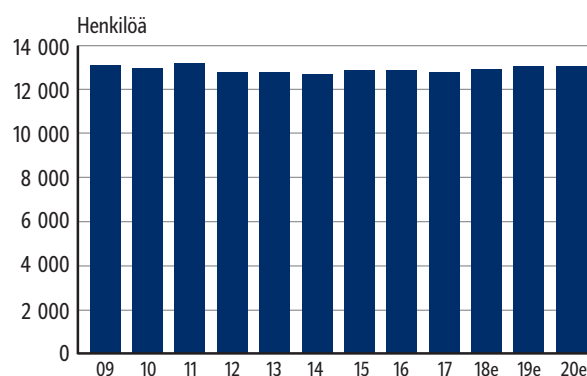
Parin vuoden takaisella Porin pigmenttitehtaan tuhoisalla tulipalolla on ollut mittava ja pitkäkestoinen vaikutus muuhun kemianteollisuuteen. Titaanidioksidin tuotanto supistui murto-osaan, joten raaka-aineen hinta nousi ja saatavuus vaikeutui. Tämä aiheutti hankaluuksia muun muassa maalinvalmistajille Tikkurila Oyj:lle ja Teknos Oy:lle.

Titaanidioksidin markkinahinnan nousu pysähtyi vuoden 2018 syksyllä, mutta maalien valmistuskustannuksia on kasvattanut myös öljypohjaisten raaka-aineiden kallistuminen. Tikkurilalla on käynnissä säästöohjelma liiketuloksen parantamiseksi. Mahdollisten säästötoimien palettiin kuuluu myös Vantaan Tikkurilassa sijaitsevan maalitehtaan tuotannon siirtäminen muualle.

Kemira on liikevaihdoltaan alan suurin yritys, mutta suurin osa sen liiketoiminnasta on ulkomailta. Viime vuoden liikevaihdosta 16 prosenttia syntyi

Suomessa. Yritys on nousussa, mitä edesauttaa muun muassa selluntuotannossa ja vedenkäsittelyssä tarvittavien kemikaalien maailmanlaajuisesti kasvava kysyntä. Porin pigmenttitehtaan tilanteella oli vaikutusta myös Kemiraan. Tehtaan sivutuotteena syntyi ferrosulfaattia, joka on tärkeä raaka-aine vesikemikaalien tuotannossa. Pulaan löytyi ratkaisu tehtaan läjityselueelta: Kemiran Porin tehdas alkaa hyödyntää ferrosulfaattijätettä, jota ehti kertyä tehdasalueelle vuosikymmenten ajan.

Kuvio 27
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

4.5. LÄÄKEAINEIDEN JA LÄÄKKEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Kemian perusteollisuus, Muovituoteteollisuus ja kemian tuoteteollisuus
Tuotteet:	Lääkkeet ja niiden raaka-aineet
Tärkeimmät asiakkaat:	Terveystieteet, apteekit, maatalous, elintarviketeollisuus ja kotitaloudet
Henkilöstön määrä 2017:	4 900 (+2 %)
Tuotanto 2017:	2,2 miljardia euroa (+0 %), (2 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	2,3 miljardia euroa (+5 %), (2 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	31 (+3)
Tavaravienti 2018:	Ei saatavissa
Vientimaat 2018:	Belgia, Yhdysvallat, Venäjä, Sveitsi, Ranska ja Ruotsi
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 55,6 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 62,9 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Suomen lääketeollisuus on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana voimakkaasti ja tasaaisesti. Alan tuotanto lähes tuplaantui vuosina 2008–2018. Menestystarinan ovat synnyttäneet alan kaksi hallitsevaa yritystä, Orion Oyj ja Bayer Oy, joka kuuluu ulkomaiseen konserniin. Vuodesta 2017 lähtien kehitys on kuitenkin hidastunut. Alan tuotanto kasvaa arviomme mukaan vuodessa 1 prosentin vuosina 2019 ja 2020. Työllisyys lisääntyy 1 prosentin vuonna 2019 mutta pysyy ennallaan vuonna 2020.

Turussa 1970-luvulta lähtien kehitetty ja 1990-luvulta lähtien valmistettu Mirena-hormonikierukka eri versioineen on varsinainen kultakimpale. Bayerin mukaan sen vuosittainen myynti on noin 1 miljardi euroa. Tuotteeseen liittyvät patentit päättyvät vasta 2020–2030-lukujen taitteessa.

Orion-konsernilla ei tällä hetkellä ole vastaavaa menestystuotetta, ja yrityksen liikevaihto on laskenut vuosina 2016–2018. Myyntiin on esimerkiksi tullut kilpailevia rinnakkaislääkkeitä Parkinsonin taudin hoitoon, mikä on laskenut Orionin markkinaosuutta. Orionilla on kuitenkin käynnissä useita kehityshankkeita uusiksi lääkkeiksi. Suurin toivo kohdistuu eturauhassyövän oireita hillitsevään lääkkeeseen, jonka myyntilupaa yritys haki Euroopasta, Yhdysvalloista ja Japanista keväällä 2019.

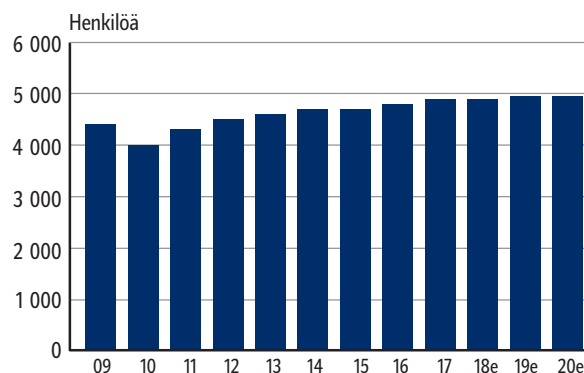
Orion on panostanut tulevaisuuteen myös investoimalla tytäryhtiönsä Fermionin Hangon tehtaaseen. Fermion valmistaa lääkkeiden raaka-aineita. Kesän 2018 investoinneissa korvattiin vanhentuneita tuotantoyksiköitä.

Silmälääkkeitä valmistavan Santen Oy:n tulevaisuus on ollut vuosia vaakaaludalla. Japanilainen omistaja suunnitteli Tampereen lääketehtaan

alasajoa, mutta tulevaisuus muuttui valoisammaksi alkuvuonna 2019. Tehtaan ostaa lääkealan yritys NextPharma, joka toimii etupäässä Saksassa. Lääkkeiden tuotanto jatkuu siten, että tehtaasta tulee Santen-konsernin sopimusvalmistaja.

Muita alan suuria yrityksiä ovat rinnakkaislääkkeitä ja ravintolisiä valmistava Vitabalans Oy sekä lääkkeiden raaka-aineita tuottava PCAS Finland Oy, joka on ranskalaisessa omistuksessa.

Kuvio 28
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

4.6. KUMI- JA MUOVITUOTTEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Kumiteollisuus, Muovituoteteollisuus ja kemian tuoteteollisuus
Tuotteet:	Kulkuneuvojen renkaat, pakkaukset, erilaiset muovilevyt, -kalvot, -astiat ja -putket
Tärkeimmät asiakkaat:	Autoteollisuus, rakentaminen, kotitaloudet, elintarviketeollisuus ja vähittäiskauppa
Henkilöstön määrä 2017:	13 200 (+1 %)
Tuotanto 2017:	3,1 miljardia euroa (+3 %), (3 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	3,4 miljardia euroa (+4 %), (3 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	521 (-19)
Tavaravienti 2018:	1,48 miljardia euroa (+2 %)
Vientimaat 2018:	Ruotsi, Saksa, Venäjä, Norja ja Iso-Britannia
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 13,2 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 51,9 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Vilkas rakentaminen on kasvattanut rakennusmuovien, muoviputkien ja eristeiden kysyntää. Rakentamisen kasvu näyttää pysähtyneen, joten joidenkin muovituotteiden kysyntä heikenee. Tavara- ja elintarvikepakkausten valmistuksessa näkymät ovat yhä kohtalaiset. Arvioimme, että tuotanto kasvaa 2 prosenttia vuonna 2019 ja ensi vuonna 1 prosentin. Työllisten määrä kasvaa 1 prosentin tänä ja ensi vuonna.

Nokian renkaat aloitti helmikuussa 500 työntekijää koskevat yt-neuvottelut. Syyksi tähän ilmoitettiin henkilöautorenkaiden heikentyneet näkymät Keski-Euroopassa. Neuvottelujen ei ole tarkoitus johtaa irtisanomisiin vaan lomautuksiin ja työajan lyhennyksiin. Huhtikuun lopussa neuvottelujen tuloksesta ei ole vielä tietoa.

Nokian renkaiden pinnoitustuotteiden valmistus siirtyy Teknikumille heinäkuun 2019 alussa. Tätä varten Teknikum on vuokrannut tehdastilan Sastamalasta.

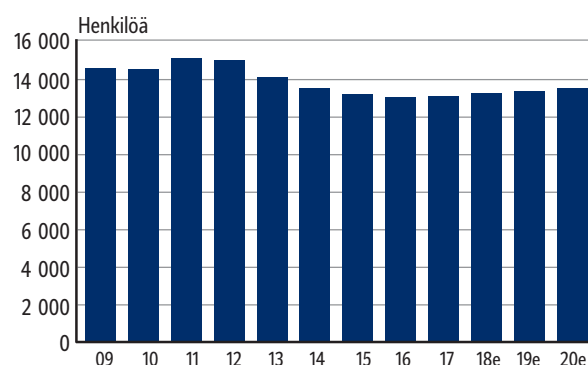
Euroopan parlamentti hyväksyi maaliskuussa 2019 niin sanotun kertakäyttömuovidirektiivin. Sillä muun muassa kielletään joidenkin muovituotteiden valmistus vuoteen 2021 mennessä. Direktiivi edellyttää muovipullojen tehokkaampaa kierrättämistä ja lisää valmistajien vastuuta tuotensa kierrätyksestä.

Kotitalouksien muovinkierrätystä ohjataan tehokkaammaksi myös kunnissa. Moni kunta vaatii jo tällä hetkellä muovijätteelle oman keräysastian, kun huoneistojen määrä ylittää tietyn määrän. Tämä vaihtelee kunnittain. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla keräysvelvoite koskee viiden asunnon kiinteistöjä vuoden 2021 alusta alkaen.

Kierrätysmuoveista noin viidennes käytetään rakennuksiin. Yli puolet muovista on rakennuksissa erilaisina eristeinä, lattiamateriaaleina, putkina ja

kaapeleina. Tällöin muovi on jossain määrin eroteltavissa ja myös kierrätettävissä. Loput muoveista ovat sitoutuneet erilaisiin lakkoihin, liimoihin ja maaleihin. Niistä muovin erottelu kierrätettäväksi on erittäin vaikeaa.

Kuvio 29
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

4.7. LASIN JA LASITUOTTEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Lasikeraaminen teollisuus, Fiskars Finland Oy Ab:n työntekijät
Tuotteet:	Tuulilasit, rakennuslasit, lasikuitumateriaalit ja kodin lasiesineet
Tärkeimmät asiakkaat:	Ajoneuvojen valmistajat, maataloustyökoneiden valmistajat, rakennusteollisuus, veneteollisuus ja kotitaloudet
Henkilöstön määrä 2017:	2 400 (-3 %)
Liikevaihto 2017:	0,6 miljardia euroa (+1 %) (alle 1 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Yritysten lukumäärä:	112 (-11)
Kannattavuus:	Nettotulos 11,3 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)

Lasiteollisuuden tuotanto lähti vuonna 2017 kasvuun ajoneuvo- ja rakennusteollisuuden tilausten vetämänä. Tuotanto ei kuitenkaan ole saavuttamassa vuosikymmenen alun määriä. Ennustamme alan liikevaihdon kasvavan 1 prosentilla vuonna 2019 sekä pysyvän ennallaan seuraavana vuonna. Työllisyys lisääntyy 1 prosentilla vuonna 2019, mutta vuonna 2020 se laskee 1 prosentin.

Työntekijämäärältään toimialan suurin yritys on Pilkington Automotive Oy, joka on osa japanilaista konsernia. Pilkington valmistaa ajoneuvolasiaja Tampereella ja Laitilassa. Yrityksen tuotanto on kasvussa. Muita ajoneuvolasien valmistajia ovat Saint Gobain Glass Finland Oy ja Finn Lamex Safety Glass Oy.

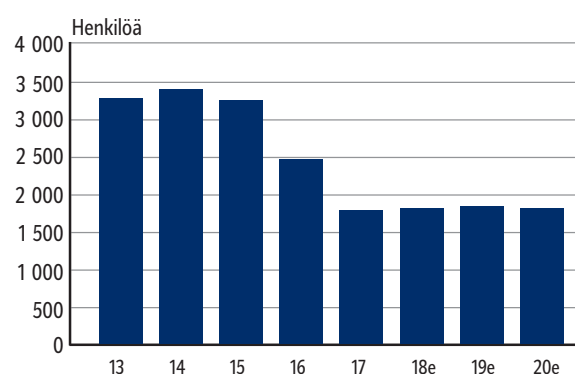
Ajoneuvolasien suomalaisvalmistajat ovat pärjänneet kansainvälisillä markkinoilla, ja niiden kilpailukyky on hyvä. Valttikortteina ovat olleet tuotekehitys ja tuotteiden räätälöinti. Niin sanottu led-tuulilasi on esimerkki alan tuotekehityksestä. Sitä voidaan käyttää muun muassa busseissa ja raitiovaunuissa, ja se korvasi perinteiset linjanumero- ja nimikyltit. Pilkington aikoo aloittaa led-tuulilasien tuotannon parin vuoden sisällä.

Rakentamisen määrän kasvu sekä lämpölasien käytön yleistymisen ovat tuoneet tilauksia ikkunalasien valmistajille. Best Glass Oy ja Finnglass Oy ovat rakennuslasien suurimpia valmistajia. Kummankin tuotanto on kasvusuunnassa.

Kuluttajille tarkoitettuja lasituotteita valmistetaan teollisesti Suomessa enää Iittalassa, jossa sijaitsee Fiskars Oyj:n lasitehdas. Lasisten käyttö- ja koriste-esineiden myynti Suomessa laski vuonna 2018, kun itsenäisyyden juhluvuoden aiheuttama kysyntäpiikki meni ohi.

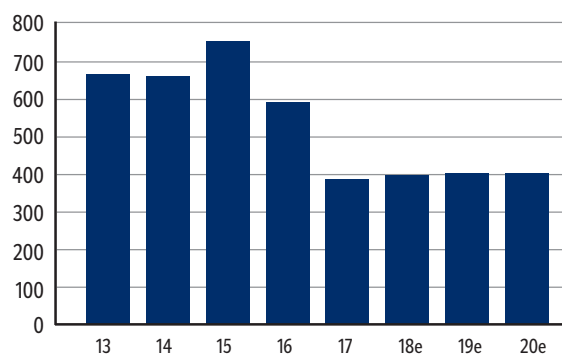
Iittalan, Arabian sekä muiden pohjoismaisten tuotemerkkien maailmanlaajuinen myynti pysyi kuitenkin edellisvuoden tasolla. Parhaimmat kasvunäkymät ovat Aasian markkinoilla. Iittalan tehtaan tuotannossa ei odoteta tapahtuvan suuria muutoksia tämän vuoden aikana.

Kuvio 30
Henkilöstön määrä yhteensä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 31
Liikevaihto, milj. euroa

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

4.8. MOOTTORIAJONEUVOJEN KAUPPA, HUOLTO JA KORJAUS

Moottoriajoneuvojen kauppa

Sopimusalat:	Autoalan kauppa ja korjaamotoiminta, Autonrengasala
Tuotteet/palvelut:	Uusien ja käytettyjen moottoriajoneuvojen sekä renkaiden tukku-, välitys- ja vähittäiskauppa. Useilla yrityksillä on myös huolto- ja korjaamotoimintaa.
Tärkeimmät asiakkaat:	Yritykset, yhteisöt ja kotitaloudet
Henkilöstön määrä 2017:	15 400 (+1 %)
Liikevaihto 2017:	11,9 miljardia euroa (+5 %)
Yritysten lukumäärä:	2 298 (+24)
Kannattavuus:	Nettotulos: 1,8 %, tyydyttävä

Moottoriajoneuvojen korjaus ja huolto

Sopimusalat:	Autoalan kauppa ja korjaamotoiminta, Autonrengasala
Tuotteet/palvelut:	Moottoriajoneuvojen ja perävaunujen huolto, mekaaninen- ja vauriokorjaus sekä varustelu, renkaiden korjaus
Tärkeimmät asiakkaat:	Yritykset, yhteisöt ja kotitaloudet
Henkilöstön määrä 2017:	15 100 (+3%)
Liikevaihto 2017:	3,1 miljardia euroa (+8 %)
Yritysten lukumäärä:	6 120 (+190)
Kannattavuus:	Nettotulos 3,8 %, tyydyttävä

Autokaupan sekä ajoneuvojen huollon ja korjauksen näkymät ovat hieman heikentyneet viime syksystä. Arvioimme, että koko autoalan työllisten määrä kasvaa tänä vuonna 1 prosentin mutta kasvu pysähtyy ensi vuonna.

Uusien moottoriajoneuvojen kauppa kasvoi kokonaisuutena lievästi viime vuonna. Henkilö- ja kuorma-autoja rekisteröitiin enemmän ja paketti- ja linja-autoja hieman vähemmän kuin vuonna 2017. Alkuvuoden ensirekisteröinnit ovat selvästi jäljessä viime vuodesta, eikä eroa tulla kuromaan kiinni loppuvuoden aikana.

Moottoriajoneuvojen kauppaa ovat hämmentäneet monet tekijät. Vuodenvaihteessa ja alkuvuonna

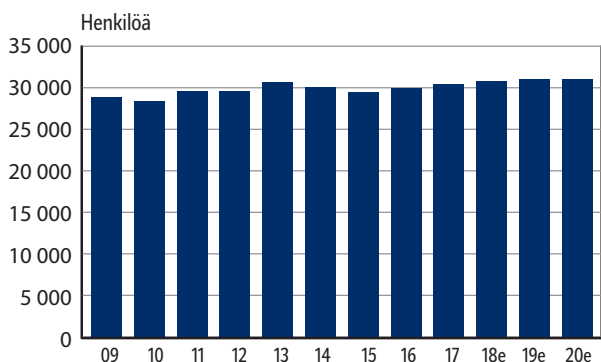
uusien henkilöautojen kauppaa ovat hidastaneet muun muassa uudet polttoaineen kulutuksen ja päästöjen mittaustavat. Kaikki autonvalmistajat eivät ole saaneet uuden WLTP-mittaustavan mukaisia hyväksyntöjä kaikille malleilleen.

Autoalan Tiedotuskeskuksen (2019) mukaan uudet mittaustavat otetaan käyttöön viimeistään kuluvana vuonna. Tähän asti markkinoilla on ollut myynnissä myös NEDC-mittauksella hyväksytyjä automalleja. Uuden WLTP-mittaustavan mukaista verotusta jouduttiin korjailemaan loppuvuonna. Tämä lisäsi kuluttajien epätietoisuutta, joten monet lykkäsivät uuden auton hankintaa.

Alkuvuoden rekisteröintitilastoissa näkyy myös romutuspalkkioiden vaikutus. Viime vuoden alussa oli käytössä romutuspalkkio, joka piti uusien autojen kaupan vilkkaana.

Vuonna 2018 rekisteröitiin 776 täyssähköautoa ja 4 932 ladattavaa hybridautoa. Näiden yhteenlaskettu osuus henkilöautojen ensirekisteröinneistä oli 4,8 prosenttia. Sähköautojen myynti kasvaa selvästi joka vuosi. Vie kuitenkin varsin kauan ennen kuin niiden osuus koko henkilöautokannasta kasvaa merkittävä tasolle. Liikennekäytössä olevia henkilöautoja on tällä hetkellä lähes 2,7 miljoonaa. Tästä sähkö- ja lataushybridautojen osuus on noin 16 000 autoa (alle 0,6 %).

Kuvio 32
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

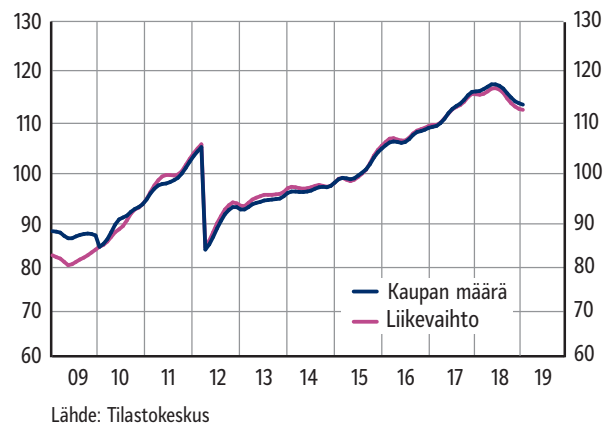
Vaikka akkuteknologian kehittyminen parantaa sähköautojen toimintamatkaa ja käytettävyyttä, on yleistymisen tiellä monta kuoppaa täytettäväksi. Sekä uusien että käytettyjen sähköautojen hinnat ovat vielä varsin korkeat ja siten monen kuluttajan ulottumattomissa. Käytettyinä sähköautoja ei juurikaan ole vielä tarjolla. Lisäksi latausverkko on varsin suppea ja lataaminen huomattavan hidasta verrattuna perinteisiin polttoaineisiin. Kerros- ja rivitaloasujien latausmahdollisuudet ovat usein varsin rajalliset.

Autoilun tulevaisuus voi perustua myös toisen tyyppisille ratkaisuille kuin akkuihin pistokkeella ladattavalle sähköenergialle. Sähkön lisäksi on tarjolla muita vähäpäästöisiä ja käyttökelpoisia vaihtoehtoja. Vety, biokaasu, -etanoli ja -diesel eivät käytössä poikkea nykyisistä vaihtoehdoista. Nestemäisten polttoaineiden jakelu voidaan hoitaa nykyisellä asemaverkostolla varsin pienin kustannuksin. Kaasupolttoaineet vaativat laajempia investointeja.

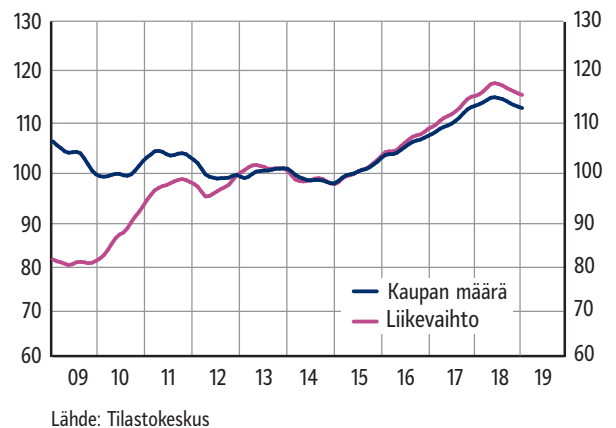
Käytettyjä henkilöautoja tuotiin viime vuonna enemmän kuin koskaan, lähes 40 000 kappaletta. Näistä yli puolet tuotiin Ruotsista ja reilu neljännes Saksasta. Minkään muun maan tuontiosuus ei ylitä 5 prosenttia. Alkuvuoden tuontimäärä on neljänneksen suurempi kuin vuotta aiemmin. Tuonti Ruotsista on kasvanut 70 prosenttia. Keskeisin syy tähän on käytettyjen autojen suuri tarjonta ja edullinen valuuttakurssi.

Henkilöauton renkaiden pinnoitus Suomessa on lähes loppunut, koska tarjolla on halpoja tuontirenkaita. Raskaan kaluston renkaiden pinnoitusmäärät kääntyivät hienoiseen kasvuun viime vuonna, ja kasvu jatkuu tänä vuonna. Tähän ovat ainakin osittain vaikuttaneet EU:n asettamat tuontitullit kiinalaisille linja- ja kuorma-autonrenkaille.

Kuvio 33
Moottoriajoneuvojen ja autonrenkaiden kauppa, trendisarjat (2015=100)

Kuvio 34
Moottoriajoneuvojen korjaus ja huolto, trendisarjat (2015=100)

5. Puutuotesektorin vuosikasvu ohenee

5.1. TUOTANNON JA TYÖLLISYYDEN KEHITYS PUUTUOTEALOILLA

Puutuotesektori kärsii heikkenevistä lähitulevaisuuden näkymistä. Arvioimme, että tuotanto säilyy tänä vuonna ennallaan ja vähenee vuonna 2020. Työllisten määrä vähenee sekä tänä vuonna, että vuonna 2020. (ks. Taulukko 6.)

Puutuotesektorin tuotanto kääntyi vuodesta 2016 lähtien kasvuun. Hyvää kasvua riitti vielä vuosille 2017 ja 2018. Tähän on ollut syynä etenkin kotimaisen rakentamisen tuoma vetoapu ja maan sisäinen muuttoliike, kun uusia asuntoja on tarvittu kasvukeskuksissa. Tänä vuonna rakentamisessa nähdään suhdannekäännöksen, jonka vuoksi puutuotteiden kotimaisen kysynnän kasvu hiipuu.

RISTIRIITAISET ARVIOT TULEVASTA

Elinkeinoelämän Keskusliiton tammikuussa 2019 ilmestyneen Suhdannebarometrin mukaan alan yritykset arvioivat lähiaikojen näkymien heikentyvän selvästi. Puutuotealojen pääluottamusmiehet näkevät tuotannon ja työllisyyden kehittyvän huomattavasti myönteisemmin.

Teollisuusliiton tutkimusyksikön huhtikuun Suhdannekyselyyn vastanneista pääluottamusmiehistä kolmasosa (35 %) toteaa tuotannon kasvaneen ja vielä useampi (41 %) tason pysyneen ennallaan viimeisen puolen vuoden aikana. Lähitulevaisuus koetaan hyvänä, sillä vielä useampi ennusti tuotannon kasvavan (39 %) tai pysyvän ainakin ennallaan (48 %) tulevien kuukausien aikana.

Työllisyyden kehitystä koskevat arviot ovat nekin myönteiset: reilu puolet (58 %) arvioi työllisyyden pysyvän lähitulevaisuudessa ennallaan. Kuitenkin neljäsosa (25 %) arvioi työllisyyden parantuneen viimeisen puolen vuoden aikana ja yhtä usea (26 %) tilanteen tästä vielä paranevan.

Kokoaikaista vakityötä on puutuotealoilla yhä tarjolla. Pääluottamusmiesten mukaan heidän työpaikoillaan on alettu viimeisten kuuden kuukauden aikana teettää jonkin verran vuokratyötä (31 %) mutta myös osa-aikaista työtä (26 %). Reilut parikymmentä vastaajaa (2 %) arvioi työpaikallaan käytetyn paljon suomalaisia vuokra- ja osa-aikatyöntekijöitä. Lisäksi lähes viidennes työnantajista (18 %) on siirtänyt jonkin verran töitä tehtäväksi kotimaisille alihankkijoille viimeisen puolen vuoden aikana.

ULKOMAISEN TYÖVOIMAN KÄYTTÖ

Suhdannekyselystä selviää myös, että puutuotesektorin työpaikoilla ei erityisemmin hyödynnetä ulkomaista työvoimaa. Pääluottamusmiehistä selvä enemmistö (94 %) kertoo, ettei ulkomaisia

Taulukko 6

Puutuoteteollisuuden keskeiset ennusteet			
	2018e	2019e	2020e
Tuotannon määrän muutos, %	2	0	0
Työllisyyden muutos, %	1	-1	-1
Työtuntien muutos, %	1	-1	-2
Tuottavuuden muutos, %*	1	1	2

* Tuotanto työtuntia kohden

Taulukko 7

Liikevaihdon vuosimuutokset vuosina 2017 ja 2018		
	Liikevaihdon vuosimuutos, %	
	2017	2018
Teollisuuden liikevaihto	7,7	6,1
Puutuotteiden valmistus	9,4	1,8
Huonekalujen valmistus	3,8	8,8

Lähde: Tilastokeskus

työntekijöitä ole palkattu tai vuokrattu heidän työpaikalleen viimeisen puolen vuoden aikana. Joillekin työpaikoille on palkattu (6 %) tai vuokrattu (5 %) jonkin verran ulkomaista työvoimaa.

Monet tehtaista sijaitsevat pienillä paikkakunnilla kaukana kasvukeskuksista. Sahoilla ja vaneritehtailla on työvoiman kysyntään vastattu automatisoimalla työtehtäviä. Puusepistä on pula, eikä ammattikoulutuskaan vastaa työvoiman kysyntään.

Suhdannekyselyyn vastanneet pääluottamusmiehet kertovat puutuotealoilla siirretyn jonkin verran töitä ulkomaisten alihankkijoiden (7 %) tehtäväksi viimeisten kuuden kuukauden aikana. Esimerkiksi puusepänteollisuuden yritykset teettävät tuotteita tai niiden osia alihankkijoilla lähimaissa, etenkin Virossa ja Baltian maissa.

PUUTUOTTEILLA ON HAASTEITA JA MAHDOLLISUUKSIA

Puutuotteiden vienti on merkittävää, ja alan yritykset kilpailevat paljolti vientimarkkinoilla. Tärkeimmät vientituotteet ovat sahatavara ja vaneri. Huonekalut myydään pääosin kotimarkkinoille, joilla kotimaiset yritykset kilpailevat tuotteillaan ulkomaisten tuotteiden kanssa. Puutuotteiden euromääräinen vienti väheni hieman vuonna 2018 edellisestä vuodesta. Huonekalujen vienti vuonna 2018 kasvoi lähes viidenneksellä (18 %) edellisestä vuodesta, mutta vuotuiset euromäärät jäävät pienemmiksi kuin puutuotteissa.

Puusta tehtyjä tuotteita on markkinoitu niiden ympäristöystävällisyydellä. Kotimaiset valmistajat käyttävätkin runsaasti sertifioitua raaka-ainetta. Sertifikaatti takaa sen, että puuaines on tuotettu ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävästi. Kuluttajien ympäristötietoisuus lisääntyy koko ajan, joten sertifioidulle puulle on markkinoita.

Puulle on myös löydetty uusia käyttökohteita. Metsä Spring Oy rakentaa parhaillaan Äänekoskelle muuntokuitua puusta valmistavaa koetehdasta. Muuntokuidusta voidaan valmistaa vaatteita ja muita tekstiilejä. Puurakentaminen monimuotoistuu. Nykyisin puusta jo valmistetaan rakennuselementtejä, joista rakennetaan rivitaloja ja kerrostaloja. Puuteollisuudessa käytetään ennen muuta kotimaista puuraaka-ainetta. Alan talousvaikutukset ja työllisyysvaikutukset ulottuvat laajalle metsätalouteen, logistiikkaan sekä kuljetusvälineiden ja työkonien valmistukseen.

Puutuotesektorin yrityksillä on paljon haasteita. Rikkidirektiivin kustannukset heikentävät suomalaisten muutenkin melko heikosti kannattavien sahojen ja puutuotetehtaiden hintakilpailukykyä vientimarkkinoilla. Lisäksi välittöminä uhkina ovat metsänhakkuiden rajoittaminen, turpeenkäytön kieltäminen ja puuston käytön kestävyyskriteerit. Myös päästöoikeuksien kallistumisen pelätään lisäävän energiapuun käyttöä. Tämä voisi selluteollisuuden tarpeiden ohella vaikeuttaa raaka-aineen saamista sahoille. Kuitenkaan sekään ei ole ongelmatonta, sillä puunpoltto on pienhiukkasten lähteistä merkittävin.

MUUT SOPIMUSALAT

Puutuotesektoriin kuuluu sopimusaloista Bioteollisuus. Sitä ei ole erikseen tilastoitu toimialaluokituksissa, joten alasta ei ole saatavissa tilastotietoja. Bioteollisuus käsittää pellettien, polttoturpeen ja kasvuturpeen valmistuksen. Uutena turpeenkäytön aluevaltauksena on aktiivihiihen valmistaminen.

Vapo Oy rakennuttaa Ilomantsiin aktiivihiihtehdasta, jonka on tarkoitus valmistua vuonna 2020. Se työllistää aluksi 50 henkilöä ja sen tuotteet menevät vientiin. Vapon tytäryhtiönä kasvuturvetta valmistaa Kekkilä Oy. Sen liikevaihto keväällä 2018 päättyneellä tilikaudella oli 62 miljoonaa euroa ja henkilöstön määrä oli 129.

Teollisuusliiton kevään 2019 Suhdannekyselyyn vastasi III puutuotesektorin pääluottamusmiestä. Kaikkiaan puutuotealoilla on 231 pääluottamusmiestä, joten vastausprosentti on hyvä 48,1.

5.2. PUUTUOTTEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Mekaaninen metsäteollisuus, Puusepänteollisuus
Tuotteet:	Sahatavara, ovet ja ikkunat, kestopuu, vaneri, lastulevy ja talopakettit
Tärkeimmät asiakkaat:	Kotitaloudet ja rakentaminen
Henkilöstön määrä 2017:	22 000 (+2 %)
Tuotanto 2017:	6,4 miljardia euroa (+8 %), (6 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	6,9 miljardia euroa (+7 %), (5 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	1 729 (-33)
Tavaravienti 2018:	2,27 miljardia euroa (-0 %)
Vientimaat 2018:	Japani, Saksa, Britannia, Egypti, Ruotsi, Kiina, Alankomaat ja Ranska
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 3,3 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 57,0 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Puutuotteiden valmistuksen kasvu pysähtyy kotimaisen rakentamisen suhdannekäänteeseen myötä. Vilkas omakotitalojen rakentaminen pitää silti yllä puutavaran ja talopakettien myyntiä. Korjausrakentaminen kasvaa edelleen, mikä näkyy esimerkiksi räätälöityjen keittiökalusteiden menekissä. Arviomme mukaan vuosina 2019 ja 2020 tuotannon määrä säilyy ennallaan. Työllisten määrä vähenee tänä vuonna 1 prosentilla ja vuonna 2020 vielä 1 prosentilla.

Sahat, höyläämöt ja muut tuotantolaitokset sijaitsevat tyypillisesti haja-asutusalueilla, joten niiden paikallinen merkitys työllistäjinä on suuri. Liikenneyhteydet ja riittävän laaja puunkorjuualue ovat olleet tärkeitä kriteereitä tuotantolaitoksen paikkaa valittaessa.

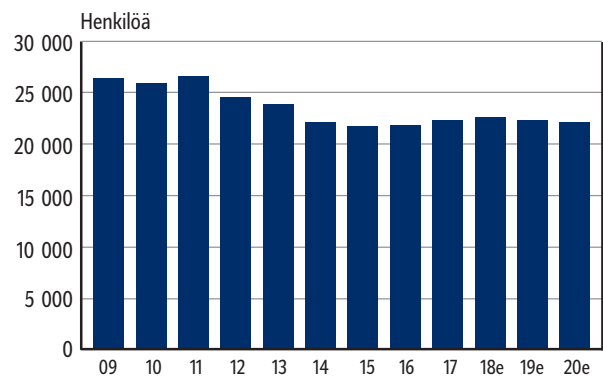
Metsä Fibre Oy, Stora Enso Oyj ja UPM Kymmene Oyj ovat volyymeiltään alan suurimmat toimijat. Ikkunoita ja keittiökalusteita valmistanut Domus-Yhtiöt Oy asetettiin konkurssiin joulukuussa 2018, jolloin työttömäksi jäi 190 henkilöä.

Maailmanluokan toimijoiden lisäksi alalla on myös paljon pieniä yrityksiä. Akonkosken Saha Oy toimii Töysässä Alavudella 20 työntekijän voimin. Sahatavaraa valmistetaan männystä ja kuusesta. Tehdasalueella tuotetaan sahauksen sivuvirtoja polttamalla lämpöä kuivaamoon ja tehdastiloihin sekä Töysän alueelliseen kaukolämpöverkkoon. Tilikaudella 2018 yhtiön liikevaihto oli 7,0 miljoonaa euroa. Toiminta on ollut pidemmällä aikavälillä kannattavaa.

Puisten pientalojen suosio vaihtelee erityisen voimakkaasti suhdanteiden mukaan. Rakentamisen suhdannekäänteestä huolimatta puutuotteiden tuottajahinnat ovat nousseet melkein 5 prosenttia vuoden 2018 aikana. Puukerrostalojen rakentaminen on edennyt. Määrällisesti niitä on yhä kuitenkin vähän, vain 81 kappaletta.

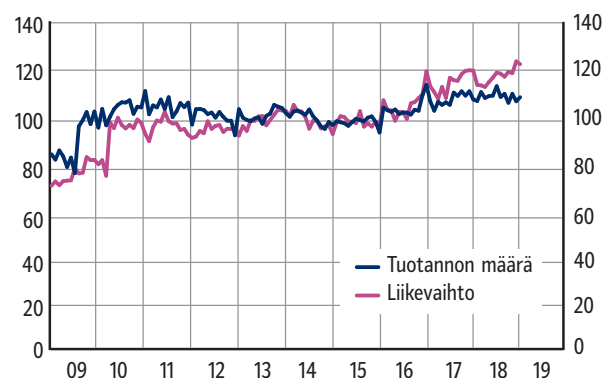
Puutuotteiden vienti väheni vuonna 2018, mutta vientihinnat nousivat. Euroissa vienti väheni vain pari prosenttia. Viimevuonna vienti Kiinaan putosi selvästi, peräti 40 prosenttia, ja Japaniin 8 prosenttia. Viroon, Egyptiin ja Alankomaihin vienti taas kasvoi.

Kuvio 35
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 36
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettut sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

5.3. HUONEKALUJEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Puusepänteollisuus
Tuotteet:	Huonekalut ja kalusteet
Tärkeimmät asiakkaat:	Kotitaloudet ja rakentaminen
Henkilöstön määrä 2017:	8 000 (+3 %)
Tuotanto 2017:	1,0 miljardia euroa (-1 %), (1 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	1,2 miljardia euroa (+7 %), (1 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	841 (-25)
Tavaravienti 2018:	0,15 miljardia euroa (+18 %)
Vientimaat 2018:	Ruotsi, Yhdysvallat, Saksa, Norja ja Ranska
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 3,3 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 41,9 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Huonekalujen ja kalustevalmistajien tuotanto on kasvanut ja alan työllisyys on parantunut viime vuosina. Tätä ovat tukeneet vilkas rakentaminen ja kuluttajien hyvä luottamus talouteen. Nyt vetoapu alkaa kuitenkin hieman hiipua. Huonekalujen kotimainen kauppa kääntyykin laskuun viime vuoden loppupuolella. Arviomme mukaan tänä vuonna alan tuotannon määrä pysyy ennallaan ja vuonna 2020 laskee 1 prosentin. Työllisten määrä vähenee 1 prosentin vuosivauhtia tänä ja ensi vuonna.

Alan yritykset ovat yleensä varsin pieniä ja niiden myynti tapahtuu pääasiassa kotimaassa. Tässä on hankaluutensa, sillä suuret ulkomaiset toimijat kuumentavat kilpailua kuluttajamarkkinoilla. Esimerkiksi keittiökalusteiden lisäksi Gigantista ja Ikeasta on saatavilla keittiöiden suunnittelu- ja asennuspalveluita. Suoraan rakennusliikkeiden ja julkisen sektorin kanssa toimivilla yrityksillä ulkomainen paine ei ole vielä niin suuri.

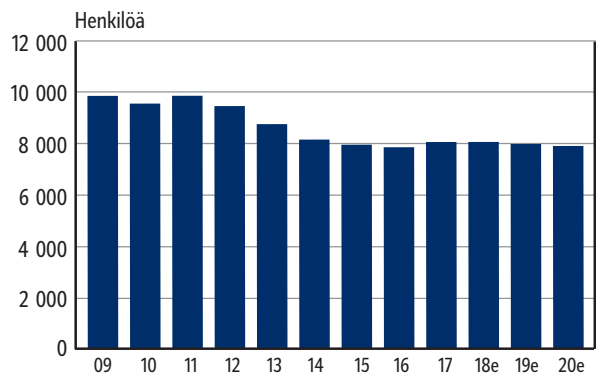
Tuonnin kasvun myötä keittiökalusteiden valmistuksessa on jo pidemmän aikaa ollut ylikapasiteettia. Yhtenä seurauksena tästä oli Domus-Yhtiöt Oy:n konkurssi viime joulukuussa 2018. Domus valmisti sekä keittiökalusteita että ikkunoita. Ikkunatehtaan osti Fenestra Suomi maaliskuussa. Kalustetehtaalle ei huhtikuuhun 2019 mennessä ole löytynyt ostajaa.

Kotimaisten huonekalujen ja kalusteiden vienti on kasvanut selvästi parin viime vuoden aikana. Kasvusta huolimatta viennin osuus tuotannosta on yhä varsin vaatimaton, vain noin 15 prosenttia. Suomeen tuotujen huonekalujen arvo on lähes neljä kertaa vientiä suurempi. Selvästi eniten huonekaluja tuodaan Virosta ja Kiinasta.

Kuluttajien lisääntynyt ympäristötietoisuus ja -vastuullisuus antavat hyvän mahdollisuuden kotimaisille valmistajille. Uusiutuvien ja kierrätysmateriaalien käytön lisäämistä voi käyttää hyödyksi markkinoinnissa. Pakkausmateriaaleilla ja tehokkaalla logistiikalla voidaan pienentää tuotteen

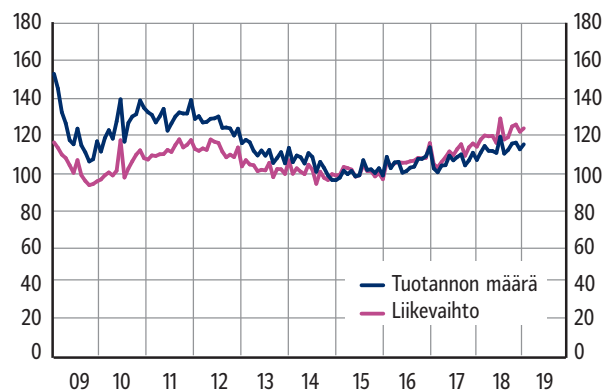
hiilijalanjälkeä. Kun käytetään kotimaista metsäsertifioitua puuta, voi ostaja luottaa siihen, että raaka-aine on tuotettu kestävästi. Kaukoidästä tuoduissa huonekaluissa näitä asioita on vaikeampi selvittää.

Kuvio 37
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 38
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettut sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

6. Erityisaloilla epätyypillinen on tyypillistä

6.1. TUOTANNON JA TYÖLLISYYDEN KEHITYS ERITYISALOILLA

Erityisalojen sektori koostuu toimialoista, joiden luonne ja historia eroavat toisistaan melkoisesti. Monet aloista edustavat maa- ja metsätaloutta, tekstiili- ja vaatetusteollisuutta sekä media-alaa. Alojen moninaisuuden vuoksi sektorista ei ole mielekästä tehdä yhteistä ennustetta.

Erityisaloista varsinkin vaatteiden valmistuksen ja media-alojen tuotanto ja työllisyys ovat olleet pidempiaikaisessa laskussa. Tälläkin hetkellä erityisaloihin kuuluvien toimialojen yleisnäkymä on Teollisuusliiton sektoreista heikoin. Tuotanto on kasvussa seuraavilla toimialoilla: metsätalous ja puunkorjuu, tekstiilien valmistus ja pesulapalvelut.

Teollisuusliiton tutkimusyksikön toteuttamassa Suhdannekyselyssä erityisalojen pääluottamusmiehistä kolmasosa (30 %) kertoi, että tuotanto on kasvanut heidän työpaikallaan viimeisten puolen vuoden aikana. Neljäsosa (23 %) arvioi tuotannon pienentyneen. Lähitulevaisuus näyttää hieman paremmalta: lähes kolmannes (27 %) ennustaa tuotannon kasvua ja enää reilu kuudennes (17 %) pienenemistä.

Erityisaloilla työllisyys on pääosin pysynyt ennallaan viimeisten kuuden kuukauden aikana. Neljäsosa (23 %) kyselyyn vastanneista pääluottamusmiehistä katsoo työllisyyden parantuneen työpaikallaan ja vajaa viidennes (18 %) heikentyneen. Seuraavan puolen vuoden odotukset ovat hieman alhaisemmat: viidesosa (18 %) arvioi työllisyyden parantuvan ja kuudennes (15 %) heikentyvän.

VUOKRA- JA KAUSITYÖVOIMA

Monilla erityisaloilla teetetään kausityötä sekä vuokra- ja osa-aikatyötä. Tällaisia toimialoja ovat ainakin maatalous-, metsätalous- ja puutarhalat sekä viher- ja ympäristörakentaminen. Kausityön teettämiseen vaikuttavat kasvukaudet ja

tuotannon sesongit. Lisäksi työskentely tapahtuu pääosin pienissä yksiköissä, mikä vaikeuttaa viranomaisvalvontaa.

Erityisalojen toimialoilla työskentelee keskimääräistä enemmän muunkielisiä. He ovat joko ulkomaalaistaustaisia suomalaisia tai Suomessa työperustaisella oleskeluluvalla työskenteleviä. Lisäksi muiden EU-maiden kansalaiset voivat työskennellä Suomessa ilman erillistä lupaa enintään kolme kuukautta. EU:n ulkopuolelta tulevien täytyy hakea maahanmuuttoviranomaisilta erillinen kausityö lupa, jotta työskentely tapahtuu maassa laillisesti. Pidempiaikainen työskentely tai opiskelu edellyttää kaikilta muiden maiden kansalaisilta oleskeluluvan hankkimista.

Suhdannekyselyssä tiedusteltiin ulkomaisen, muualla asuvan työvoiman käytöstä. Erityisalojen pääluottamusmiehet kertoivat, että viimeisen puolen vuoden aikana heidän työpaikoilleen ei juurikaan ole palkattu (6 %) tai vuokrattu (3 %) ulkomaisia työntekijöitä. Ulkomaisille alihankkijoille työtä on siirretty vain jonkin verran (4 %) tai paljon/erittäin paljon (3 %). Kysely ei kerro siitä, miten yleisesti erityisaloilla työskentelee ulkomaalaistaustaisia eli uussuomalaisia.

Osa muunkielisten tekemästä työstä on matalapalkkaista ja vähemmän houkuttelevaa kantasuomalaisten silmissä. Esimerkiksi maatalous- ja puutarha-aloilla työskentelee runsaasti venäjää tai ukrainaa äidinkielenään puhuvia uussuomalaisia tai erillisen työluvan saaneita. Maatalous- ja puutarhalojen töitä teetetään etenkin vuokratyönä töiden sesonkiluonteesta johtuen. Luottamusmiesten mukaan neljäsosa työpaikoista on vuokrannut työvoimaa suomalaisilta vuokratyöyrityksiltä (25 %) viimeisten puolen vuoden aikana, ulkomaisilta (3 %) ei juurikaan. Lisäksi osaa töistä markkinoidaan yrittäjätöinä, jolloin tekijä ottaa itselleen myös yrittäjäriskin.

Työntekijälle vieraskielisyys tuottaa hankaluuksia suomalaisilla työmarkkinoilla. Moni ei tunne Suomen laeissa ja työehtosopimuksissa määriteltyjä

palkkausta, työaika, lomaa, työturvallisuutta tai muita työn teettämisen ehtoja. Työsuhteisiin liittyvien epäkohtien valvontaa vaikeuttaa osaltaan myös se, ettei pienillä työpaikoilla ole luottamusmiestä.

METSÄTALOUS JA TURVETUOTANTO

Metsätalous ja puunkorjuu hyötyvät, kun metsäteollisuuden tuotteiden ja varsinkin havuselluloo-san kysyntä paranee. Metsäteollisuuden tuotanto on kasvussa Suomessa pysyvästi tehtyjen investointien myötä. Metsätalouden lisäksi turvealan tulevaisuuteen vaikuttavat ilmastotoimet. Turpeesta tuotetun energian määrä on ollut laskussa, ja se vastasi Tilastokeskuksen mukaan 5 prosenttia Suomen kaikesta energian tuotannosta vuonna 2017.

Koska kaikkiin energian tuotantomuotoihin liittyy ongelmia ja koska turpeenkäytöllä on selkeitä hyötyjä, jatkuu turpeen poltto myös tulevaisuudessa. Turpeen hyviin puoliin kuuluu muun muassa kotimaisuus, sen haja-asutusalueille tuomat työpaikat, polttoaineen lyhyt kuljetusmatka tuotannosta laitokselle ja helppokäyttöisyys polttoaineena. Useimmilla voimaloilla puunpoltto vaatii turvetta tukipolttoaineeksi.

Turpeennosto työllistää kesäisin noin 4 000 henkeä, mutta työt ovat erittäin kausiluonteisia. Turvetta voidaan nostaa vain kesällä kuivan sään aikana. Kesä 2018 tarjosi ensiluokkaiset olosuhteet: tuotantomäärät kaksinkertaistuivat.

DIGIMURROKSEN SEURAUKSIA ODOTELLAAN

Media-ala on tiukasti kytkeytynyt mainontaan. Sanoma- ja aikakauslehtien liiketoiminta perustuu tilaajamaksuihin ja irtonumeromyyntiin, levikkiin, sekä myytyihin ilmoituksiin. Kaupalliset radio- ja televisiokanavat ovat sitäkin riippuvaisempia mainostuloista. Mainonnan muutokset sekä median kulutuksen digitalisoituminen luovat vaikean yhtälön, jonka lopputulos ratkeaa vasta tulevina vuosina.

Mainostajat käyttivät vuonna 2018 mediamainontaan 2,3 prosenttia enemmän euroja kuin edellisvuonna. Mainonnan kasvu syntyi siitä, että pankit ja ruokakaupat lisäsivät mainontaansa. Kaikesta mediamainonnasta kolmannes julkaistiin printtimediassa ja vajaa kymmenesosa lehtien nettisivuilla. Trendinä on, että lehtimainokset siirtyvät nettisivuille. Kustantajien kannalta ratkaisevinta on se, että lehtien yhteenlasketut mainostulot putosivat yli 6 prosenttia vuonna 2018.

Lehtien levikit pienenevät. Suurimmista sanomalehdistä ainoastaan Helsingin Sanomat ja Kauppalehti nostivat levikkiään vuonna 2018 digilehden tilaajamäärien kasvun ansiosta. Suomalaiset ovat tottuneet lukemaan lehtensä verkossa, ja digi-tilaajana säästää rahaa: tilaushinta on alle puolet paperilehdestä. Kaikkien sanomalehtien painettujen versioiden levikit laskivat.

MUUT ALAT

Sopimusaloista teknisen huollon ja kunnossapidon kehitystä käsitellään luvussa 3.9. Toimiala on jakautunut Teollisuusliiton sopimusaloihin siten, että erityisalojen sektoriin kuuluu etupäässä Maintpartner Group konsernin työntekijät, ja lähes kaikkien muiden yhtiöiden työntekijät kuuluvat teknologiasektoriin.

Erityisalojen sektoriin kuuluvat lisäksi seuraavat sopimusalat: maaseutuelinkeinot, turkistuotantotala sekä viher- ja ympäristörakentaminen. Näitä etupäässä alkutuotantoon kuuluvia aloja koskien ei tuoteta tietoa Tilastokeskuksen toimialatilastossa.

Teollisuusliiton kevään 2019 Suhdannekyselyyn saatiin vastauksia kaikkiaan 102 erityisalojen sektorin pääluottamusmieheltä. Kaikkiaan erityisalojen sektorilla on 245 pääluottamusmiestä. Vastausprosentti on kohtalainen 41,6.

6.2. METSÄTALOUS JA PUUNKORJUU

Sopimusalat:	Metsäala, Taimitarha-ala, Metsäkoneala
Tuotteet/palvelut:	Metsänhoito, puunkorjuu ja metsätaloutta palveleva toiminta
Tärkeimmät asiakkaat:	Paperi-, sellu-, saha- ja huonekaluteollisuus, metsänomistajat
Henkilöstön määrä 2017:	11 600 (-0 %)
Liikevaihto 2017:	2,3 miljardia euroa (+10 %)
Yritysten lukumäärä 2017:	30 000 (+5 000)
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 2,7 %, tyydyttävä

Metsäteollisuuden mittavat investoinnit ovat lisänneet hakkuita. Sen seurauksena myös puun istutus ja muu metsätalous ovat yhä kasvussa. Ennustamme, että vuosina 2019 ja 2020 metsätalouden yritysten liikevaihto kasvaa 6 prosenttia vuodessa. Osa kasvusta tulee kohonneista hinnoista ja osa toiminnan suuremmasta volyymista. Alan henkilöstömäärä kasvaa 2 prosenttia vuodessa seuraavien kahden vuoden aikana.

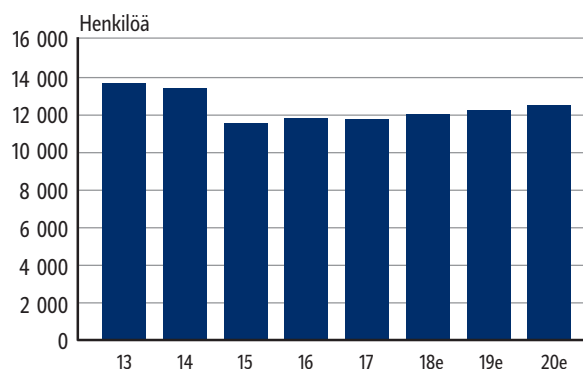
Luonnonvarakeskuksen tilastojen mukaan vuonna 2018 teollisuuspuun hakkuumäärät kasvoivat 10 prosenttia edellisvuodesta. Puun korkean kysynnän lisäksi säät olivat suotuisia hakkuille. Sääolosuhteilla onkin suuri merkitys alan vuotuiselle kehitykselle.

Alalle on tyypillistä epäterve kilpailu, joka näkyy erityisesti alihankintaketjuissa harmaan talouden, pätkätyösuhteiden, vuokratyövoiman, alipalkatun ulkomaisen työvoiman ja yrittäjätöyden yleisyytenä. Alan suurin yritys on valtio-omisteinen Metsähallitus Metsätalous Oy. Omistuspohjastaan huolimatta se ei ole kitkenyt alihankintaketjustaan väärinkäytöksiä. Myös suurten, hyvin kannattavien metsäteollisuusyritysten puunhankinnasta löytyy näitä epäkohtia.

Metsätalouden kehittymistä saattaa hidastaa se, että monet järjestöt ja poliitikot näkevät lisääntyvien hakkuiden olevan ristiriidassa Suomen ilmastositoumusten kanssa. Viimeisen vuoden aikana on käyty vilkasta keskustelua siitä, mitä käy hiilinielulle ja hiilivarastoille sekä mikä on kestävien hakkuumäärien taso. Asiasta on edelleen toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Suomessa harjoitettavalla metsätaloudella on merkittäviä etuja puolellaan myös ilmaston kannalta. Aktiivinen metsänhoito on johtanut metsien kasvun nopeutumiseen ja hiilinielujen kasvuun.

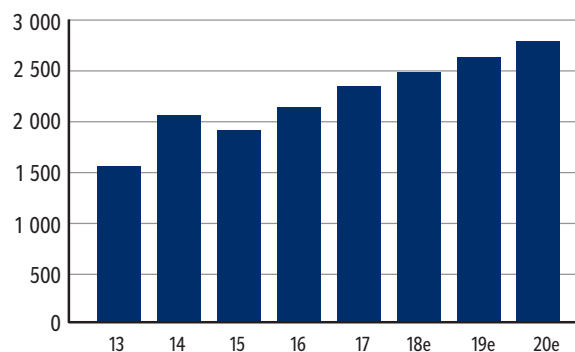
Metsänomistajien ja metsäteollisuuden puun myynnistä saamat voitot ovat suuret, kuten myös metsäteollisuuden. Alan kehityksen kannalta olisi tärkeää, että myös metsäkone-, metsätalous- ja metsäpalvelualan yritysten kannattavuus paranisi.

Kuvio 39
Henkilöstön määrä yhteensä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 40
Liikevaihto, milj. euroa

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

6.3. TEKSTIILIEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Tekstiili- ja muotiala
Tuotteet:	Teollisuustekstiilit, langat ja vaatteiden valmistuksessa tarvittavat kankaat
Tärkeimmät asiakkaat:	Teollisuusyritykset ja kotitaloudet
Henkilöstön määrä 2017:	4 200 (-2 %)
Tuotanto 2017:	0,5 miljardia euroa (+2 %), (alle 1 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	0,4 miljardia euroa (+6 %), (alle 1 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	647 (-17)
Tavaravienti 2018:	0,12 miljardia euroa (-1 %)
Vientimaat 2018:	Saksa, Puola, Iso-Britannia, Ruotsi ja Yhdysvallat
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 4,6 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 49,4 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

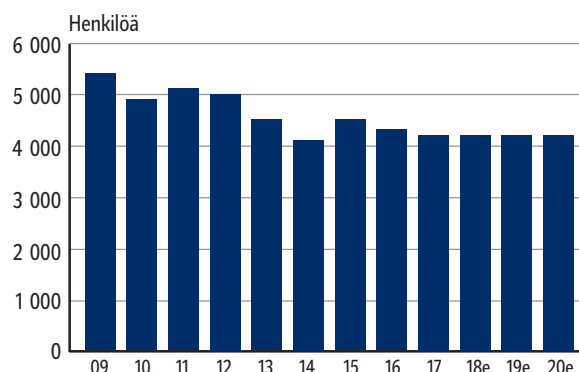
Tekstiilien valmistus on kasvanut vahvasti viime vuosina. Ennakoimme kasvun hidastuvan muun teollisuuden mukana. Tuotanto lisääntyy 1 prosentin vuosivauhdilla vuosina 2019 ja 2020. Työllisyys pysyy ennallaan.

Useat tekstiilien valmistajat toimivat muiden teollisuuden alojen rajapinnoissa. Monesti onkin vaikea määrittää, onko yrityksen tuotanto tekstiiliteollisuutta vaiko esimerkiksi kemian-, rakennusaine-, vaatetus- tai metsäteollisuutta. Tästä syystä monet Tekstiili- ja muotialan työehtosopimusta noudattavista yrityksistä tilastoidaan toimialaluokituksessa muille toimialoille. Tällaisia ovat esimerkiksi Mölnlycke Health Care Oy ja Ahlstrom-Munksjö Glassfibre Oy, jotka ovat sopimusalan työntekijämäärältään suurimmat yritykset.

Tekstiilien valmistuksella on suuria kasvumahdollisuuksia. Tekstiilejä on lähes kaikkialla, ja niiden käyttöikä on monessa tapauksessa lyhyt. Tekstiilejä päätyy jätteeksi pelkästään Suomessa kymmeniä miljoonia kiloja. Yhä suurempi osa tekstiileistä tullaan kierrättämään, ja niistä tehdään uusiokuituja. Jo lähivuosina rakennetaan mahdollisesti Suomeenkin tekstiilien uusiokäytön mahdollistavia tuotantolaitoksia. EU:n uuden jätedirektiivin mukaan viimeistään vuonna 2025 tekstiilijätteelle on järjestettävä erilliskeräys lasin ja metallien tapaan.

Alan ympäristökestävyyttä parantavat myös puupohjaiset materiaalit, jotka tulevat korvaamaan muita materiaaleja. Metsäteollisuus on tarttunut jo tähän mahdollisuuteen, sillä Stora Enson Uimaharjun tehtaalla keskitytään valmistamaan yksinomaan tekstiileissä käytettävää liukosellua. Myös tekstiilialan yrityksiltä voi odottaa teknisiä ja kaupallisia läpimurtoja puutekstiileissä. Tällä hetkellä maailman tekstiileistä vain alle 10 prosenttia on puukuitupohjaisia, kun fossiilisista raaka-aineista valmistetaan reilusti yli puolet tekstiileistä.

Kuvio 41
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 42
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettut sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

6.4. VAATTEIDEN VALMISTUS

Sopimusalat:	Tekstiili- ja muotiala
Tuotteet:	Vaatteet ja työvaatteet
Tärkeimmät asiakkaat:	Kotitaloudet, rakennus- ja teollisuusyritykset
Henkilöstön määrä 2017:	3 800 (-3 %)
Tuotanto 2017:	0,5 miljardia euroa (+1 %), (alle 1 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	0,6 miljardia euroa (+0 %), (alle 1 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	906 (+4)
Tavaravienti 2018:	0,18 miljardia euroa (+2 %)
Vientimaat 2018:	Saksa, Ranska, Ruotsi, Viro, Japani ja Itävalta
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 2,9 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omavaraisuusaste 44,7 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Vaatteiden valmistus on vähentynyt voimakkaasti Suomessa 2000-luvulla. Pääsyyinä tähän on kova kustannuskilpailu, joka on ohjannut valmistusta erityisesti Aasiaan. Kehitys on ruokkinut itseään. Nykyisin tukitoiminnot ja logistiikkaketjutkin tukevat valmistusta Aasiassa, jossa kilpailukyky perustuu joissain tapauksissa heikkoihin työolosuhteisiin tai työn epäeettiseen teettämiseen. Suomalaisyritysten aasialaisen alihankinnan epäkohdista on raportoinut muun muassa Finnwatch. Suomessa vaateollisuuden lasku on kuitenkin päättynyt. Ennustamme tuotannon ja työllisyyden pysyvän ennallaan vuosina 2019 ja 2020.

Toimialan viennin arvo on kääntynyt nousuun. Viimeisenä kahtena vuonna vaatevienti on lisääntynyt yhteensä yli 10 prosenttia. Kilpailukyky on parantunut, ja suomalainen vaateollisuus pystyy ottamaan osan maailmanmarkkinoiden kasvusta. Kotimarkkinat ovat kuitenkin yhä vientiä tärkeämmät suurimmalle osalle toimialan yrityksistä.

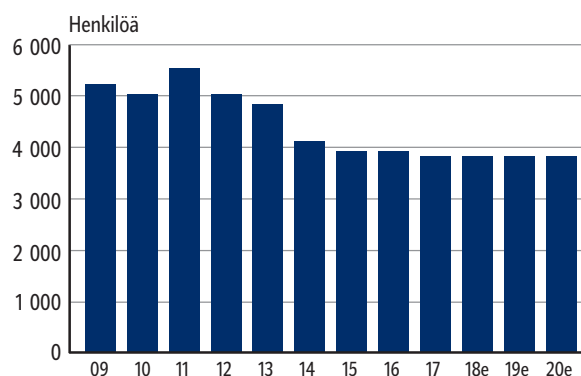
Vaikuttaa epätodennäköiseltä, että pitkiin tuotantosarjoihin perustuva teollisen mittakaavan vaateollisuus olisi palaamassa Suomeen. Tästä huolimatta markkinoilla on jatkossakin kysyntää suomalaiselle osaamiselle. Kierrätysmateriaalit, vastuullisuus ja uudet materiaalit ovat nousevia trendejä, jotka luovat uusia työpaikkoja ja yrityksiä. Erityisesti lastenvaatteiden valmistajien joukossa on nähty kasvutarinoita.

Suurin osa lastenvaatteiden valmistajista on pieniä yrityksiä, jotka perustavat toimintansa vanhempien haluun hankkia lapsilleen laadukkaita ja persoonallisia vaatteita. Osa lastenvaateyrityksistä valmistaa tuotteensa kotimaassa kotimaisista kankaista tai kierrätys- ja ylijäämämateriaaleista, osalla ainoastaan suunnittelu ja markkinointi tehdään Suomessa.

Älyvaatteiden kysynnän voi odottaa kasvavan tulevaisuudessa. Osa älyvaatteista nivoutuu

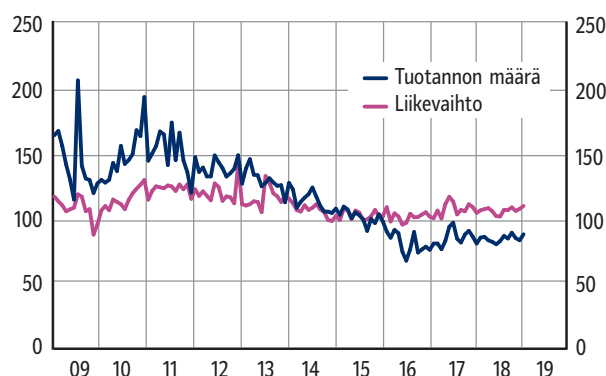
läheisesti terveysteknologiaan, joka kuuluu Suomen teollisuuden kasvualoihin. Esimerkiksi kuopiolainen Myontec Oy valmistaa älyvaatteita, joissa sensorit mittaavat lihasten toimintaa työtä tehtäessä tai urheiltaessa. Mittaustuloksia voidaan hyödyntää loukkaantumisten vähentämiseen ja suoritusparantamiseen.

Kuvio 43
Toimialan työllisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 44
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettu sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

6.5. PAINAMINEN

Sopimusalat:	Media- ja painoalan työntekijät, Viestintäalan toimihenkilöt Grafinet ry
Tuotteet:	Kirjat, lehdet, mainokset ja suurkuvatulosteet
Tärkeimmät asiakkaat:	Kustantajat, julkaisijat, mainostajat ja kotitaloudet
Henkilöstön määrä 2017:	8 600 (-2 %)
Tuotanto 2017:	1,1 miljardia euroa (+2 %), (1 % tehdasteollisuuden tuotannosta)
Liikevaihto 2017:	1,1 miljardia euroa (-1 %), (1 % teollisuuden liikevaihdosta)
Yritysten lukumäärä 2017:	916 (-33)
Tavaravienti 2018:	0,14 miljardia euroa (-3 %)
Vientimaat 2018:	Ruotsi, Norja, Tanska, Puola ja Venäjä
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 2,0 %, tyydyttävä (teollisuuden keskiarvo 8,8 %)
Vakavaraisuus 2017:	Omaravaisuusaste 54,2 %, hyvä (teollisuuden keskiarvo 49 %)

Painoalaa pitävät pystyssä mainontaan ja markkinointiin tarkoitettujen painotuotteiden sekä pakkausten valmistus. Sanoma- ja aikakauslehtien painosmäärät ovat sen sijaan jatkuvassa laskussa. Paperien ja painovärien hintojen nousu on yhteinen ongelma alan yrityksille, koska kovassa kilpailussa kustannusten nousua ei ole helppo viedä myyntihintoihin. Arviomme mukaan painoalan tuotanto supistuu 2 prosenttia tänä ja ensi vuonna. Työllisyys pienenee tänä vuonna 4 prosenttia ja vielä 2 prosenttia vuonna 2020.

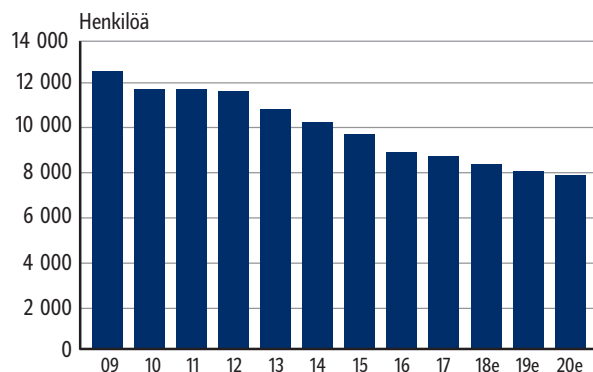
Painoalan suurin yritys on Grano Group -konserni. Sen ostamat painotalot sijaitsevat ympäri Suomea. Yrityksen toiminta on pysynyt kannattavana nopeasta laajentumisesta huolimatta. Grano on panostanut juuri alalla kasvavaan toimintaan: mainospainamiseen ja digitaalisiin markkinointipalveluihin. Yritys on tosin kertonut, että sillä on vaikeuksia löytää koodareita ja suurkuva-asentajia.

Kolme neljästä suomalaisesta lukee printtilehteä, ja puolet suomalaisista lukee lehtensä sähköisinä. Nämä osuudet voivat muuttua nopeasti, kun sähköisten julkaisujen arvonlisävero putoaa 24 prosentista 10 prosenttiin heinäkuun 2019 alusta. Sen jälkeen painetuilla lehdillä ja kirjoilla ei ole enää veroetua. Suuret kustantajat, kuten Sanoma ja Alma Media -konsernit ovat kehittäneet pisimmälle digilehtiään. Niiden tilaajamäärät kertovat paljon siitä, mikä on painettujen lehtien tulevaisuus.

Supistuvat painotuotteiden markkinat ovat jättäneet alalle ylikapasiteettia, joka purkautuu hitaasti. Kenties pahimmassa raossa ovat syväpainot, jotka on rakennettu suurilla painosmääriä varten. Niitä onkin suljettu Euroopassa tänä vuonna useita. Pohjoismaiden suurin syväpaino on Helprint Oy:n painotalo Mikkelissä. Sen toiminta on ollut jo pitkään tappiollista, ja yritys vaihtoi omistajaa keväällä 2019.

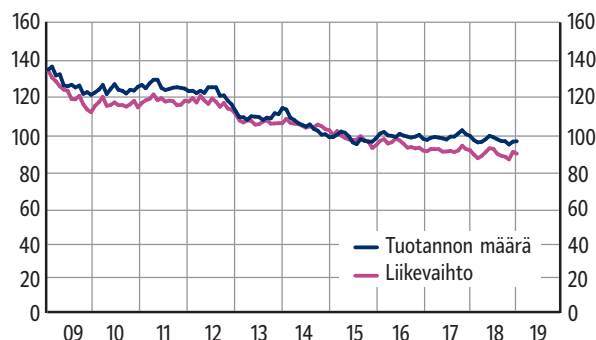
Painettujen kirjojen myynti laski vuonna 2018 ensimmäistä kertaa kahteen vuoteen. Sähköisten kirjojen myynti sen sijaan kasvoi melkein viidenneksellä, mutta niiden osuus kirjamarkkinoista on edelleen pieni. Suurin osa painetuista kirjoista valmistetaan ulkomailla. Merkittävin suomalaisista kirjapainoista on Otavan Kirjapaino Oy. Otava on investoimassa painokoneisiin, joilla on kannattavampi tehdä tarpeen mukaan ”täsmäpainoksia” print-on-demand-tyylisesti.

Kuvio 45
Toimialan työlisten määrä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 46
Tuotanto ja liikevaihto, kausitasoitettut sarjat (2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

6.6. JAKELU

Sopimusala:	Jakelu
Tuotteet:	Sanomalehtien ja muun postin jakelu
Tärkeimmät asiakkaat:	Kustantajat, mainostajat ja muut postin lähettäjät
Henkilöstön määrä 2017:	4 100 (arvio)
Liikevaihto 2017:	tietoa ei saatavilla
Yritysten lukumäärä 2017:	18 (sopimusosalalla olevat yritykset)

Sanomalehtien ja muun postin jakelu on tällä hetkellä käymistilassa. Alan yritykset ovat uudistamassa toimintamallejaan, jolloin perinteiset toimiala- ja työehtosopimusrajat voivat rikkoutua. Muutosten syitä on useita. Tärkeimpiä niistä ovat jaettavan postin väheneminen, lainsäädännön uudistuminen sekä alan työehtosopimusten erojen hyväksikäyttö.

Kustantajien jakeluyritykset hoitavat sanomalehtien jakelun tilaajille pääsääntöisesti varhaisjakeluna. Alueellisista jakeluyrityksistä suurimpia ovat Lounais-Suomen Tietojakelu Oy ja Alma Manu Oy, jolla on lisäksi merkittävää painotoimintaa. Sanoma Oyj ja monet muut kustantajat ovat ostaneet jakelupalveluita Posti Group -konsernilta. Kustantajien yritysten ja Postin markkinaosuudet ovat vaihdelleet suuresti vuosien varrella. Hajasutusalueella lehtiä ovat jakaneet myös henkilöyrittäjät.

Kun paperisten sanomalehtien tilausmäärät ovat tippuneet 2010-luvulla, jakelun yksikkökustannukset ovat nousseet. Posti on korottanut jakeluhintojaan, mikä on vaikeuttanut varsinkin pienten paikallislehtien tilannetta. Lehtien tilaajamaksuja ei haluta nostaa, koska se kiihdyttää tilaajamäärien laskua.

Jakelun hinnan nousu on saanut aikaan sen, että kustantajat ovat alkaneet verkostoitua, panostaa omaan jakelutoimintaansa ja hamuta Postin markkinaosuutta. Postia haastetaan myös pakettijakelussa, jossa sillä on kilpailijoinaan useita kansainvälisiä yrityksiä. Kehityksen suuntaan vaikuttavat postilakiin vuosina 2016–2017 tehdyt muutokset. Uusi postilaki helpottaa kustantajien jakeluyritysten mahdollisuuksia toimia niin sanotussa päiväjakelussa: kirjeiden, aikakauslehtien ja pienten pakettien jakelussa. Kun jaettavan postin määrä kasvaa, yksikkökustannukset voivat laskea.

Kustantajien ja Postin välinen kilpailuasetelma on vaikuttanut myös jakelutyöntekijöiden asemaan. Posti-konserni on ryhtynyt käyttämään hyväksi alan kahden työehtosopimuksen eroja. Kaksi työehtosopimusta syntyi aikoinaan tilanteessa, jossa varhais- ja päiväjakelu olivat erillisiä palveluita. Historiansa takia niissä on erilainen palkkataso ja -rakenne.

Posti perusti vuonna 2017 varhaisjakeluyhtiön nimeltään Posti Palvelut Oy. Yritys alkoi noudattaa Teollisuusliiton ja Medialiiton sopimusta, eikä Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU:n ja Palvelualan työnantajat Paltan sopimusta. Tämä alensi Postin varhaisjakelun kustannuksia. Sanoma-konserni on puolestaan kokeillut Keski-Uudella maalla myös alustatyö-mallia, jossa jakelutyötä tekevät jakelupalveluyrittäjät.

Näyttää siltä, että jakelupalveluissa tapahtuneet muutokset ovat tuoneet lisää elinaikaa painetuille lehdille, joiden valmistuksen loppumisesta on ennakoitu jo pitkään.

Toimialatilastoinnissa jakelupalveluihin lasketaan lehtien ja kirjeiden jakelun lisäksi pakettien nouto, kuljetus ja jakelu sekä erilaiset lähettipalvelut. Ne eivät pääsääntöisesti kuulu Teollisuusliiton piiriin.

6.7. PESULAPALVELUT

Sopimusalat:	Tekstiilihuoltoala
Tuotteet/palvelut:	Pesulapalvelut ja tekstiilien huolto
Tärkeimmät asiakkaat:	Teollisuus, sairaalat, majoitusyritykset, rakentaminen ja kotitaloudet
Henkilöstön määrä 2017:	2 800 (+2 %)
Liikevaihto 2017:	0,3 miljardia euroa (+3 %)
Yritysten lukumäärä 2017:	300 (+2)
Kannattavuus 2017:	Nettotulos 8,9 %, hyvä

Pesulapalveluiden henkilöstön ja liikevaihdon määrässä ei ole tapahtunut suuria muutoksia kuluvaan vuosikymmeneen aikana. Tällä hetkellä ala on kuitenkin kasvussa erityisesti teollisuuden pesulapalvelutarpeiden vuoksi. Ennustamme alan liikevaihdon kasvavan 3 prosenttia vuonna 2019 ja ensi vuonna vielä 2 prosenttia. Alan henkilöstömäärä kasvaa 1 prosentin vuodessa tänä ja ensi vuonna.

Pesulapalveluiden yritys rakenne on keskittynyt. Yritysrakenteen keskittyminen on osin luonnollista, sillä pesulapalvelut sisältävät esimerkiksi tekstiilien vuokrausta, huoltoa ja korjausta. Näin laajaan palvelutarjontaan ei pienillä yrityksillä ole resursseja. Tilastokeskuksen palveluiden tuottajahintaindeksin mukaan yritysten käyttämien pesulapalveluiden hinnat ovat nousseet noin 1 prosentin vuodessa 2010-luvulla. Tämä vastaa palveluiden keskimääräistä kallistumista.

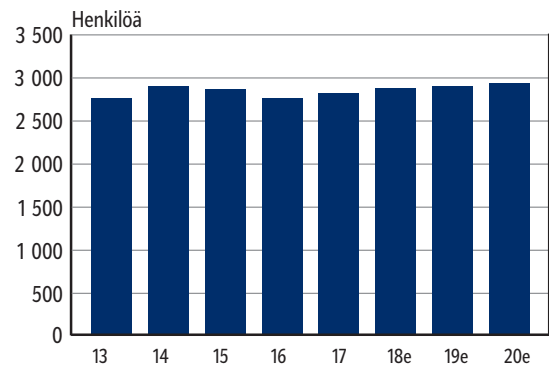
Pesula-alan suurin toimija on Lindström-konserni. Koko alan liikevaihdosta Lindströmin yritysten osuus on yli puolet ja henkilöstöstäkin lähes puolet. Korkea markkinaosuus ei ole näkynyt kuitenkaan palveluhintojen nousuna. Markkinoita hallitsevien yritysten vahvuus saattaa olla osasyynä siihen, että pesulapalveluiden kannattavuus on korkea. Alan nettotulosprosentti on korkeampi kuin teollisuuden. Toisaalta monien pienten ja keskisuurten pesuloiden kannattavuus on heikko.

Teollisuus on pesulapalveluiden suurin asiakas. Pesulat voivat jatkossa kasvaa teollisuuden rinnalla. Kasvua voi jonkun verran hillitä työvoimapula, tosin toimintoja on jo myös automatisoitu. Pesulatyöntekijöiden palkat kuuluvat Teollisuusliiton sopimusalojen matalimpiin. Alalla työskentelee runsaasti ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä.

Pesulapalveluita tuottavat liikeyritysten lisäksi myös kunnalliset ja muut julkiseen sektoriin luettavat pesulat. Niiden toimintaan vaikuttavat Euroopan Unionin hankintalakeihin tehdyt muutokset, joilla pyritään varmistamaan tasapuolinen kilpailu.

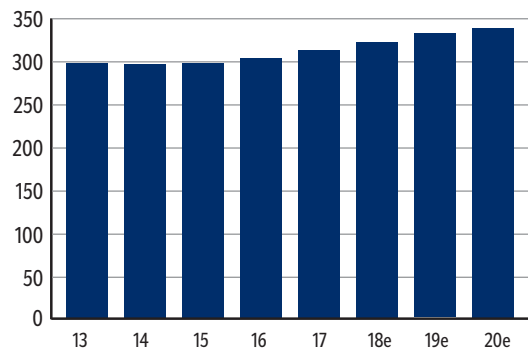
Julkisomisteinen pesula ei saa toimia samaan aikaan suojeleilla ja kilpailuilla markkinoilla. Tästä johtuen julkiselta puolelta siirtyy työtä yksityiselle puolelle, ja jotkut yritykset voivat saada tästä merkittävääkin hyötyä.

Kuvio 47
Henkilöstön määrä yhteensä

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

Kuvio 48
Liikevaihto, milj. euroa

Lähde: Tilastokeskus, Teollisuusliiton tutkimusyksikkö

7. Yhdessä sopimisen käytännöt työpaikoilla

Tästä luvusta löydät paikallisen sopimisen avuksi luodun tietokortin sekä ohjeet sen käyttöön työpaikallasi. Tietokortti ja sen käyttöön opastava työpajamalli on kehitetty useilla metalliteollisuuden työpaikoilla jo käytössä olevien paikallisen sopimisen hyvien käytäntöjen pohjalta.

Tietokortin väittämät perustuvat luottamusmiesten ja työnantajien edustajien haastatteluihin. Kortista löytyvistä asioista keskustelu edistää avointa ja myönteistä yhteistoimintaa. Tämän yhteistoiminnan voi aloittaa keskustelemalla asioista yhdessä työpajassa.

Tietokortti ja työpajatyöskentely sopivat hyvin myös muiden Teollisuusliiton piiriin kuuluvien alojen työpaikkojen keskustelutapojen rakentamiseen. Joten kannattaa kokeilla työpaikallasi.

KUTSUTAAN KOOLLE TYÖPAJA

Tietokortti auttaa sinua avaamaan yhteyden keskusteluihin työnantajan kanssa omalla työpaikallasi. Se tarjoaa ideoita paikallisen sopimisen menettelytapojen kehittämiseen työpaikallasi. Kaikkea tätä varten kannattaa kutsua koolle työpaja yhdessä sopimisen käytäntöjen edistämiseksi.

Työpajaan kutsutaan mukaan kaikki ne työnantajan ja työntekijöiden edustajat, jotka työpaikallasi osallistuvat paikalliseen sopimiseen. Suositeltava ryhmäkokoo on 5-8 henkilöä työpaikan koosta ja käytännöistä riippuen.

Työntekijöiden puolelta mukana on syytä olla ainakin eri henkilöstöryhmien pää- ja varaluottamusmiehet ja mahdolliset osastoluottamusmiehet ja työsuojeluvaltuutettu. Lisäksi kannattaa pyytää mukaan myös joku muu työntekijän edustaja, vaikka hän ei varsinaisiin sopimusneuvotteluihin osallistuisikaan.

Työnantajapuolelta työpajaan osallistuvat ne, jotka vastaavat omalta osaltaan paikallisista neuvotteluista ja sopimusten toimeenpanosta. Heitä ovat esimerkiksi henkilöstöpäällikkö, tuotantopäällikkö ja toimitusjohtaja.

Työpaja kestää noin 2 tuntia ja vaatii vetäjän, joka keskusteluttaa muita ja kirjaa ylös esiin-

nousseita asioita ja kehittämideoita. Vetäjä valitaan osallistujien keskuudesta.

TYÖPAJASSA TYÖSKENTELYN VAIHEET

Työpajatyöskentelyä edeltää tietokortin täyttäminen ennen varsinaista työpajaa. Jokainen työpajaan osallistuja arvioi ensin väittämät oman kokemuksensa perusteella. Oikeita tai väärä vastauksia ei ole, vaan jokaiselle on oma näkökulmansa toimintatapoihin. Sitten istutaan saman pöydän ääreen. Työskentely etenee seuraavasti:

1. Osallistujat kirjaavat yhteiselle väittämäpohjalle (esim. iso A3 paperi) oman vastauksensa rehellisesti muiden vastauksista välittämättä. Erilaiset näkemykset tehdään näin näkyviksi kaikille.
2. Osallistujat keskustelevat yhdessä (vetäjän ohjauksessa) esiin nousseista näkemyksistä. Voidaan pohtia: Miten seuraavat asiat toteutuvat työpaikalla tällä hetkellä? Miksi käytäntö on toiminut hyvin tai miksi ei? Puuttuuko menettelytapa työpaikalta kokonaan? Voisimmeko oppia jotain toisen osaston tai henkilöstöryhmän tavasta toimia? Mikä on keskeisin kehityskohde? Kannattaa keskittyä väittämiin, joista syntyy eniten keskustelua. Aikavaraus noin 15-20 minuuttia/teema.
3. Viimeisten 30 minuutin aikana sovitaan yhdessä kehittämiskohde, kehittämisen tavoitteet, toivotut toimenpiteet sekä sovitaan seuraavan kokouksen aikataulu ja vastuuhenkilö.
4. Keskusteluja jatketaan seuraavassa tapaamisessa. Säännöllinen keskustelu ja tiedonvaihto edistävät yhteistyötä ja paikallisen sopimisen kulttuuria työpaikallasi.

Tämä malli on tuotettu Paikallisen sopimisen hyvät käytänteet ja esteet teknologiateollisuudessa -tutkimushankkeessa (2018–2019). Tekijöinä ovat olleet Työterveyslaitoksen ja Pellervon taloustutkimus PTT ry:n tutkijat. Hankkeen rahoittivat Työsuojelurahasto, Teollisuusliitto ry ja Teknologiateollisuus ry.

Paikallisessa sopimisessa keskeistä on luottamus ja yhteistyö. Siksi sopimiseen liittyviä käytäntöjäkin kannattaa arvioida yhdessä.

Alla olevan työkalun avulla voitte arvioida oman työpaikkanne nykyisiä paikallisen sopimisen käytäntöjä ja löytää keskeisimmät kehittämiskohteet tullaksenne entistä paremmiksi. Se, millaisista asioista voitte sopia paikallisesti, ei ole työkalun käytössä olennaista.

Arvioi ensin väittämät itsenäisesti, oman kokemuksesi perusteella. Keskustelkaa sitten esiin nousseista näkemyksistä yhdessä. Oikeita tai vääriä vastauksia ei ole, mutta on tärkeää tehdä kaikkien kokemukset näkyviksi.

Miten seuraavat asiat toteutuvat teillä nyt? Mitä on keskeisintä kehittää seuraavaksi?

A Lähtötilanne paikalliselle sopimiselle	☆ Heikosti toimiva käytäntö	☆☆ Melko hyvin toimiva käytäntö	☆☆☆ Hyvin toimiva käytäntö	En osaa sanoa
Koko henkilöstölle kerrotaan säännöllisesti yrityksen kokonais-tilanteesta (talousluvut, tilauskanta jne.)				
Luottamusmiesvaaliin on helppo saada ehdokkaita.				
Työpaikallamme on riittävät resurssit (esim. työaika) koko neuvotteluprosessin korkeatasoiseen läpiviemiseen.				
Sopimusosapuolten välinen yhteistyö on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista.				
Eri henkilöstöryhmien välillä tehdään yhteistyötä.				
Työmarkkinoita koskevista ajankohtaisista asioista keskustellaan avoimesti (esim. hallituksen ja ammattiliittojen kannanotot).				

Työkalu on kehitetty osana *Paikallisen sopimisen hyvät käytänteet ja esteet teknologiateollisuudessa* -tutkimushanketta. Väittämät perustuvat hankkeessa tehtyihin luottamusmiesten ja työnantajien edustajien haastatteluihin.

B Paikalliseen sopimiseen liittyvä osaaminen ja sen kehittäminen	 Heikosti toimiva käytäntö	 Melko hyvin toimiva käytäntö	 Hyvin toimiva käytäntö	En osaa sanoa
Koko henkilöstölle on kerrottu, mitä paikallisella sopimisella tarkoitetaan, mistä kaikesta voidaan sopia ja mitä sopimuksilla tavoitellaan.				
Tarjolla on paikalliseen sopimiseen liittyvää koulutusta tai on mahdollista osallistua ulkopuolisen tahon järjestämään koulutukseen.				
Tarjolla oleva koulutus takaa riittävän laaja-alaisen osaamisen paikallisen sopimisen prosessiin osallistuville (esim. yrityksen kokonaistilanne, tilinpäätösanalyysi, lainsäädäntö, TES).				
Tarvittaessa haetaan konsultointiapua liitoilta.				
Työpaikan ulkopuolisia verkostoja hyödynnetään paikalliseen sopimiseen liittyvän osaamisen kehittämisessä.				
Työpaikallamme on varauduttu paikallisesta sopimisesta vastuussa olevien henkilöiden vaihtumiseen ja osaamisen siirtämiseen (perehdyttäminen, hiljainen tieto).				
Uusille esimiehille ja luottamusmiehille tehdään koulutussuunnitelmat.				

C Asioiden nostaminen paikallisen sopimisen kohteeksi	 Heikosti toimiva käytäntö	 Melko hyvin toimiva käytäntö	 Hyvin toimiva käytäntö	En osaa sanoa
Kaikki tietävät kuinka kehitettäviä asioita voi tuoda yhteiseen keskusteluun.				
Työntekijöiden on helppo lähestyä ajatuksineen ja ideoineen luottamusmiehiä.				
Työntekijöiden on helppo lähestyä ajatuksineen ja ideoineen esimiehiä ja johtoa.				
Paikallisen sopimisen kohteena olevia asioita valmistellaan yhdessä.				
Eri osapuolten kuulemiselle on varattu riittävästi aikaa.				
Neuvottelukumppaneilla on tasapuolinen mahdollisuus tuoda edustamilleen tahoille tärkeitä asioita neuvottelupöytään.				
Sopimusvalmistelussa hyödynnetään riittävästi faktoihin pohjautuvia tietolähteitä.				
Yhteiseen keskusteluun nostetaan rohkeitakin avauksia.				

D Päätösten tekeminen ja vieminen käytäntöön	 Heikosti toimiva käytäntö	 Melko hyvin toimiva käytäntö	 Hyvin toimiva käytäntö	En osaa sanoa
Paikalliset sopimukset tehdään ennalta sovitun, kaikkien tiedossa olevan menettelytavan mukaisesti.				
Sopimukset tehdään kirjallisesti ja eri aikoina tehdyt päätökset ovat koko henkilöstön tiedossa ja helposti saatavilla.				
Tehdyistä sopimuksista viestitään koko henkilöstölle yhdenmukaisesti, selkeästi ja ymmärrettävästi.				
Työpaikallamme on avoin ja rakentava ilmapiiri keskustella päätösten sisällöistä ja niiden merkityksestä käytännössä.				
Kaikki sitoutuvat noudattamaan yhteisesti sovittuja asioita.				
Sopimuksia voidaan muokata joustavasti kesken sopimuskauden, jos se on tarpeen.				
Paikallisesti sovittujen asioiden vaikutuksia seurataan, ja niistä viestitään ja keskustellaan avoimesti.				

Suhdannekatsaus on osa Teollisuusliitto ry:n tutkimusyksikön pitkäjänteistä yritys- ja toimialaseurantaa. Katsauksessa piirretään kuva liiton piiriin kuuluvien toimialojen työllisyyden, tuotannon, työtuntien, tuottavuuden ja kannattavuuden sekä yritysten kilpailukyvyn kehityksestä. Suhdanneltilanteen lisäksi tutkimusyksikkö esittelee metalli-, kemian- ja puutuoteteollisuutta koskevat keskeiset ennusteensa kuluvalle ja seuraavalle vuodelle.

Luottamusmiehille suunnatun uusimman suhdannekyselyn tulokset löytyvät nekin tämän katsauksen sivuilta. Katsaus on suunnattu etenkin Teollisuusliiton luottamusmiehille ja muille toimijoille avuksi ja tueksi heidän työssään.

**Teollisuus
liitto**